

ANTE-PROIECT
DE
CONSTITUȚIE

INTOCMIT DE CERCUL DE STUDII

AL

PARTIDULUI NAȚIONAL-LIBERAL

CU O EXPUNERE DE PRINCIPII

DE

D. IOANIȚESCU

BIBLIOTECA CERC. DE STUDII P. N. L.
:: BUÇUREȘTI — CALEA VICTORIEI No. 44 ::

1921

PREȚUL 15 LEI

ANTE-PROIECT
DE
CONSTITUȚIE

INTOCMIT DE CERCUL DE STUDII

AL

PARTIDULUI NAȚIONAL-LIBERAL

CU O EXPUNERE DE PRINCIPII

DE
BCU Cluj / Central University Library Cluj

D. IOANIȚESCU

BIBLIOTECA CERC. DE STUDII P. N. L.
:: BUCUREȘTI — CALEA VICTORIEI No. 44 ::

1921

190590

BCU Cluj / Central University Library Cluj

342.9(498)(094) "1921"

Indată după întoarcerea din Iași și înfăptuirea României Mari, cercul de studii al partidului național-liberal reluând activitatea sa în București, s'a preocupat în primul rând să fixeze care ar trebui să fie fața de împrejurările noi sociale și politice, bazele viitoare ale Statului Român. O comisiune din sânul cercului a întocmit acest ante-proiect constituțional, care înainte de a lua o formă definitivă, e publicat tocmai ca prin discuție să se poată profita de toate obiecțiile și complectările justificate ce eventual s'ar face. În special credem că observările ce ne-ar veni din partea celor competenți din provinciile desrobite, vor ajuta la o lămurire definitivă a multora din problemele constituționale ale României Noi.

Deci fără nici o pretenție de formă definitivă, ci numai cu caracter de primă propunere, cercul de studii supune acest proiect discuțiunii nu numai a membrilor partidului liberal, dar și a întregii opinii publice.

În urma observărilor ce se vor face, cercul de studii reluând discuțiile, va da acestui ante-proiect forma sa definitivă.

Martie 1921

D. I.

CONSTITUȚIA

EXPUNERE DE PRINCIPII

CAP. I.

Organizarea statului.

o perioadă eroică.

Statul român ieșit din acest război este un stat aproape nou de clădit, nu numai fiindcă are adăugate noi teritorii și o populație mai numeroasă, formată din patru ramuri fiecare trăită sub alt regim, dar și fiindcă va trebui să existe într'o Europă nouă, în care războiul a produs prefaceri adânci, sociale și economice.

Deci întocmirea unei alte constituții se impune, căci nu prin modificări parțiale aduse pactului nostru fundamental, învechit în mare parte, vom izbuti să adaptăm statul nouilor condiții.

Care vor fi însă principiile, pe care va trebui să se bazeze noul așezământ? Ele vor trebui scoase pe deoparte din condițiile de existență proprii României Mari, iar pe de alta parte hotărâte de noua evoluție politică și socială a lumii civilizate.

Astfel, în primul rând, va trebui să ținem seamă de condițiile speciale proprii țării noastre, căci ar fi o eroare să bazăm clădirea noului stat pe principii sociale și economice, scoase din condițiunile de existență cu totul diferite ale altor state.

In această privință nu se pot susține pretențiile acestora, care vor să întemeieze îndrumarea viitoare a României, pe o bază internațională sau pe un antagonism de clase, sub forma unei dictaturi proletare, sau sub forma copleșirii unor pături sociale de altele încă amorfe.

Există în evoluția generală a statelor o succesiune ritmică de faze aproape totdeauna aceleași. Din perioada jrământărilor naționale statele trec în perioada consolidării, adică a echilibrului static, — și din aceasta, într-o perioadă dinamică de expansiune, către o fază umanitară. Ritmul acestei succesiuni se poate fără îndoială accelera, dar nu se pot schimba fazele însăși. Și desigur că astăzi evoluția statului nostru, sub influența prefacerilor adânci din Europa, se va face într'un ritm mult mai grăbit decât odinioară, fiind chiar în interesul nostru să câștigăm cât mai curând lungul timp pierdut prin înstrăinarea de atâtea secole. Dar trebuie să recunoaștem ca o dată fundamentală pentru viitoarea așezare a statului, că România este încă în perioada eroică a consolidării naționale, peste care alte state au trecut de mult. De abia după doi ani dela Unire, neamul nostru are încă nevoie de o lungă perioadă de politică națională spre a ajunge cât mai curând la o viață proprie, unitară.

Izolată cum e, în mijlocul atâtor neamuri, într'o regiune cu un echilibru instabil, numai într'o politică unitară de stat cu caracter național, neamul nostru poate găsi rezistența necesară atât pentru consolidarea sa politică, cât mai ales pentru existența sa însăși, căci din popoarele vecine care să fi consimțit de bună voie la liberarea celor, pe nedrept, stăpâniți veacuri întregi! Și care din ele nu scontează viitoare complicații pentru restabilirea cel puțin în parte a stăpânirii lor apuse?

E necesară, în acelaș timp, o asemenea politică și din cauza tendințelor centrifuge spre înstrăinare ce dăinuiesc încă în provinciile alipite, după lunga epocă de robire, în care părți din neamul nostru au trăit. Chiar pentru îndeplinirea menirii sale europene, adică a valorificării energiei proprii ca factor de civilizație, e nevoie de această politică; căci contribuția pe care o poate da un popor la ci-

vilizația generală a omenirii, nu poate consta în imitația servilă a câtorva forme externe, ci în elaborarea creatoare a formelor de civilizație în funcție de propriul său suflet național.

Această politică de consolidare națională va fi însă cu totul diferită de regimul de asuprire al acelor state, în care o minoritate etnică tiraniza restul populației. În cadrul cel mare național va putea coexista fără nici o primejdie pentru statul nostru un regim de dreptate față de minorități.

Se vor da acestora toate garanțiile constituționale de libertate, întocmai ca oricărui cetățean român; putința de a fi reprezentate în parlamentul țării; libertatea cultului cu biserici întreținute uneori de însuși statul; școli primare cu limba maternă și chiar posibilitatea ca, în anumite condiții, administrațiile locale, organizate pe baza descentralizării, să poată folosi limba minoritară.

Toate acestea nu vor putea alcătui pentru unitatea națională a statului nici o primejdie, căci poporul român formând în mijlocul populației o majoritate copleșitoare, îndeplinește aproape pretutindeni toate condițiile etnografice și biologice (densitate, vitalitate, etc.), nu numai pentru subsistența sa ca majoritate, ci în unele regiuni chiar pentru asimilarea celorlalte naționalități. Pe lângă aceasta minoritățile sunt diferite, cu interese contrarii unele altora și parte din ele, spre a putea subsista în mijlocul unei populații aproape omogene, se vor găsi în necesitatea de a adopta treptat formele însăși ale vieții pur românești.

Un așezământ larg democratic.

Pentru a asigura însă existența și propășirea neamului nostru, nu e destul ca așezământul statului să fie național, el trebuie să fie și larg democratic, directivă impusă de repercutarea prefacerilor din Europa, ca și de necesitățile de dezvoltare ale neamului însuși.

Numai solidarizând întreaga masă a poporului la mersul și progresul Statului vom putea asigura dezvoltarea tuturor energiilor naționale.

Pornind la o nouă consolidare să facem un cât mai larg apel la popor, factorul esențial de existență a statului. Numai prin el vom putea face față situației grele în care suntem și primejdiei de înstrăinare din teritoriile desrobite. Dacă n'am fi aplicat votul obștesc în aceste teritorii, regimul electoral restrâns de altă dată, bazat pe cens și proprietate, ar fi dat de fapt, în acele ținuturi, conducerea politică, în mâna minorităților străine.

Asemenea statul va fi ferit de sguđuiri sociale, ținând cât mai mult seama de marea însemnătate dobândită în ultimul timp de factorul muncă, cărui trebuie să i se dea o situație corespunzătoare cu rolul real pe care îl are în crearea bogățiilor. Pe viitor el trebuie să fie colaboratorul cu drept egal la toate foleasele întreprinderilor, iar revendicările sale juste trebuie neapărat satisfăcute.

Dar acest democratism trebuie bine înțeles. Statul nu trebuie slăbit nici prin tirania celor de jos, nici prin incapacitatea politică, din lipsă de educație, a maselor populare, nici prin înăsprirea luptelor de clasă. Un așezământ bun democratic trebuie să ducă la o armonizare normală a tuturor păturilor sociale. În această privință păcătuesc deopotrivă și acei cari își închipuesc, că chemarea maselor la viața publică prin vot obștesc nu este un fundament definitiv al statului nostru și că s'ar putea reveni vreodată, — că și acei, cari împing spre lupta de clasă, trezind, în masa muncitorilor și în cea țărănească, o conștiință cu caracter agresiv față de celelalte pături sociale.

Instituții fundamentale.

Vechiul nostru regim monarhic constituțional corespunde destul de bine cu cele două principii fundamentale ale organizării viitoare a statului. Căci păstrarea dinastiei va fi, nu numai o garanție serioasă de continuitate, de unitate și de pașnică desvoltare a statului în mijlocul împrejurărilor sbuciumate ale timpului, dar și o cheazășie pentru o viață, real democratică; conducerea și răspunderea, în acest regim, având-o de fapt guvernul și parlamentul, emanațiuni directe ale voinții populare. Pe lângă aceasta, durerile și aspirațiile încercate în comun în de-

cursul războiului ne-au legat pentru totdeauna de dinastia noastră, care s'a dovedit a fi cu prisosință, o adevărată dinastie națională. De aceea credem că în ce privește pe Rege și Dinastie nu e nevoie a se introduce în textul viitoarei Constituții vreo modificare principială. Socotim suficientă menținerea articolelor actuale, cu rezerva însă ca ele să fie pe viitor clasificate într'o ordine mai firească decât până acum, căci după cum știm, vechea Constituție nu strălucește deloc printr'o prea mare sistematizare, ea amestecând deseori înăuntrul aceluiași capitol, materii constituționale disparate. Așa că, menținându-ne în cadrul actualei teorii, a inviolabilității și iresponsabilității constituționale a Regelui, am diferențiat în textul ce propunem atribuțiile cu caracter mai personal ale Regelui, — cum e dreptul de sancțiune, de dizolvare a Corpurilor legiuitoare, de amnistie în materie politică, etc., — de cele pe care Regele le poate face numai în acord complet cu guvernul și uneori cu parlamentul.

Asemenea, am introdus dispozițiuni care privesc modalitățile de încheiere a tratatelor politice și a convențiilor militare, precum și altele care privesc formalitățile declarării războiului și încheierii păcii, dispozițiuni cari lipsesc în actuala Constituție. Pe unele din acestea le-am lăsat în competența numai a Regelui și a guvernului său, pentru altele însă, am creat obligațiunea ratificării lor de Parlament. Astfel dreptul de a declara război și ordona mobilizarea l'am dat numai în puterea Regelui și a guvernului, singurii factori care credem că sunt în măsură a judeca în primul moment oportunitatea unor asemenea hotărâri extreme; am pus însă și obligația ca decizia, odată luată, să fie adusă în urmă și la cunoștința parlamentului în ziua primei sale întruniri. Pentru încheierea convențiilor comerciale și a tratatelor de pace, am socotit dinpotrivă, că ele nu pot avea ființă legală decât din momentul ratificării lor de Corpurile legiuitoare.

Școala și biserica vor sta, ca și până acum, la baza viitorului stat și prin ele se va căuta să se ajungă cât mai

curând la formarea unui suflet unitar, pătruns de spiritul democratic și național. Pe viitor, ele vor trebui organizate în așa fel, în cât să aibă o îndrumare potrivită nevoilor vieții actuale. Va trebui creată o școală nouă, pe alte baze și cu alte metode, îndreptată nu spre abstracțiuni și formalism, ci spre viața reală și faptă— și o biserică cu un caracter mai democratic, la care să colaboreze într'o măsură largă și elementul laic și căreia, ca instituție proprie, să i se înlesnească toate mijloacele necesare, pentru îndeplinirea scopului său. De principiile constituționale ale acestei viitoare organizații școlare și bisericești, vorbim mai pe larg în partea a doua a acestei expuneri, în care am rezervat capitole speciale referitoare la învățământ și biserică.

Cum de întărirea mijloacelor de apărare națională este legată asigurarea unei dezvoltări pașnice în România: Mare, va trebui să ținem seama în cercetarea soluțiilor ce trebuiesc date pentru așezământul nostru constituțional de principiile fundamentale ale organizării unei armate temeinice. După perturbările puternice aduse de războiul general, va trebui o lungă perioadă pentru restabilirea unui echilibru ștatornic. Recentele teorii, care depășesc cadrul intereselor naționale, nu se potrivesc cu actualele condiții de dezvoltare ale statului nostru. Pentru multă vreme încă necesitatea unei educații generale în vederea apărării naționale se impune. Dar spre deosebire de trecut, aceasta nu se va putea realiza numai prin simpla organizare a elementelor armatei proprii zise, ci mai ales prin organizarea națiunii întregi, cu toate forțele sale de orice natură. În acest scop viitoarea Constituție va trebui să prevadă înființarea unui Consiliu superior al Armatei, care prezidat, fie de Rege, fie în lipsa acestuia de ministrul de război, să avizeze la măsurile generale de organizare ale apărării naționale. Vice-președintele acestui consiliu, numit prin decret regal de Consiliu de miniștri, va fi persoana destinată încă din timp de pace pentru conducerea viitoarelor operații militare. Prin această organizare conducerea războiului va rămâne în seama aceluia, care este pregătit la aceasta încă din timpul păcii; iar pe de altă parte, separându-se din vreme atribuțiile ministrului de

război,—însărcinat numai cu administrarea departamentului său potrivit politicei generale a guvernului din care face parte,— de atribuțiile acestui conducător viitor al luptelor, — se vor putea preveni eventuale conflicte de competență între acești doi factori militari, armonizarea intereselor divergente făcându-se în sânul acestui consiliu.

Pe lângă aceasta ministrul de război fiind un factor politic, venit deseori în fruntea departamentului numai din anumite necesități politice, și în tot cazul supus schimbării odată cu fluctuațiile guvernului, el nu poate prezenta în actuala organizație constituțională garanția unei competențe speciale și mai ales a unei continuități în administrarea afacerilor militare. Armatei însă, mai mult ca ori cărei instituții, îi trebuie asigurată o conducere competentă continuă, pe care nu o poate găsi decât în acest organ stabil și specializat, care va fi Consiliul superior al Armatei. În ce privește pe Rege, el va rămâne ca și până acum capul armatei, dar în sens de arbitru suprem, pe deasupra oricărei contingente de orice natură, putând, în măsura în care va crede necesar și în care va fi pregătit la aceasta prin înclinațiile sale sufletești, să prezideze în timp de pace la măsurile de organizare ale armatei, iar în timp de război să supravegheze conducerea operațiilor militare.

O concepție de stat.

Imprejurările excepționale ale războiului au adus o nouă concepție de stat, de care nouă constituție va trebui să fie seamă.

Statul modern nu se va mai putea mărgini ca până acum numai la o activitate pur birocratică, cu caracter pasiv, ci va trebui să devie tot deodată și o forță activă, care să trezească inițiativa națională în toate domeniile sociale. Pe viitor, așa dar, atribuțiile statului nu vor mai fi numai cele de ordin politic, — de legiferare, de aplicare a legilor și de control al acestei aplicări; ci el va trebui să devie un organ superior de îndrumare și coordonare a întregii vieți sociale, culturale și economice.

Pentru aceasta, pe de o parte, pe viitor, numai statul

va putea dispune de punerea în valoare a factorilor sociali și economici, ce interesează viața întregii comunități, ca bogățiile subsolului, generatorii de energie, monopolurile de interes general, etc....; iar pe de altă parte, activitatea sa se va baza tot mai mult pe o colaborare strânsă cu administrațiile locale și cu anume instituții speciale. Libertatea de acțiune ce se va lăsa acestor organe va spori energia națională și va înlesni participarea activă a tuturor la viața statului.

Organizarea puterii legislative.

Puterea legislativă, față cu importanța dobândită de masse, după acest război, trebuie să fie organizată în viitor pe baza unei participări cât mai efective a tuturor, la viața statului. Massa, pentru moment, fără prea multe drepturi și răspunderi, va trebui solidarizată cât mai mult la conducerea statului. Se va ajunge la aceasta prin menținerea obligativității votului; prin garanții mai mari date pentru alegeri; prin menținerea actualei durate scurte a funcționării parlamentului, pentru ca masele să aibă prilejul ca la termene nu prea lungi să și exprime din nou voința lor; prin facilitarea funcționării cu ocazia elaborării legilor, a inițiativei parlamentare, pe lângă cea guvernamentală și în sfârșit asigurând un control parlamentar, sub formă de interpelări și anchete, îndeplinite mai conștiincios și mai efectiv decât astăzi.

În acest sens, în afară de faptul că legea electorală va trebui să dea pe viitor cetățeanului garanții mai mari și mai sigure decât cele de astăzi. În privința alcătuirii listelor electorale, eliberării certificatelor de vot, prezidării alegerilor, păzirii urnelor și clasării voturilor, — constituția însăși va trebui să asigure pe viitor un sistem de validare mai bun decât cel de acum. Căci judecarea împrejurărilor alegerilor nu va mai putea fi lăsată în seama unui corp, cum e Parlamentul votului universal, prea numeros și prea mult dominat de pasiuni politice, o bună judecată necesitând în primul rând o atmosferă obiectivă și un control bazat pe o cercetare juridică a actelor. De aceea mai toate constituțiile recente au luat din mâna

Parlamentului, dreptul de validare, trecându-l, cum face de pildă noua constituție germană, în seama unei comisii mixte, formată din un număr egal de judecători și deputați. Și acest sistem prezintă încă desavantajii, căci din cauza lipsei de omogenitate în sânul comisiei se nasc dese conflicte, a căror aplanare se face tot înaintea Parlamentului, din atribuția căruia s'ar fi dorit totuși, să fie scoasă în întregime chestiunea validărilor.

Validări în bune condiții nu se vor putea face decât de un corp omogen, format din judecători imparțiali și în afară de orice luptă politică, cum ar fi de pildă membrii Curții de Casație, în competența cărora se dă prin acest ante-proiect validarea mandatelor.

În ce privește inițiativa parlamentară, pentru ca ea să funcționeze pe viitor mai mult decât astăzi și pentru ca guvernul, din motive diferite, să nu împiedice această inițiativă, neglijind să transmită dela un Corp legiuitor la altul proiectele, ieșite din voința directă a aleșilor națiunii, constituția viitoare va căuta să înlăture acest neajuns, creind pentru președinții celor două Adunări, obligațiunea de a trimete ei înșiși dela un Corp la altul aceste proiecte, în cazul când guvernul, până la sfârșitul sesiunii în curs, ar neglija să o facă.

Dar în sistemul votului universal, din cauza chemării masselor la viața parlamentară, e nevoie ca puterea legiuitoare să fie astfel organizată, încât să se poată compensa, cel puțin în parte, lipsa de pregătire a reprezentanților mulțimii pentru opera de legiferare. Aleșii votului obștesc, venind în parlament numai prin încrederea alegătorilor și fără nici o altă condiție, aduc cu ei numai cunoștința nevoilor și năzuințelor masselor, nu și pe aceea a legiferării. De aci, un mare neajuns ce nu se va putea remedia decât dacă, alături de reprezentarea necondiționată a masselor, va putea funcționa și competența. Prin o nouă organizare a Senatului, prin crearea în sânul parlamentului a unor anume Comisii de specialitate și mai ales prin înființarea unui Consiliu legislativ pentru elaborarea legilor, socotim că se va putea înlătura, în această privință, neajunsurile votului universal.

Senatul, care va trebui menținut și pe viitor, nu ca un corp ponderator, ci ca un colaborator egal al Camerei, înaintea căruia să vie pentru a doua oară problemele complexe ale vieții politice, — uneori poate cu un avânt mai temperat ca în Adunarea deputaților, — în sistemul votului universal, va trebui să reprezinte nu numai o oglindă generală a curentelor politice populare, cum reprezintă astăzi, ci pe deasupra și o competență mai deosebită în facerea legilor.

În acest scop el va trebui să conțină pe viitor, pe deoparte, reprezentanți aleși ai votului obștesc, pentru ca prin acest fond comun cu Adunarea deputaților să se înlătore eventuale conflicte, iar pe de altă parte, reprezentanți ai vieții sociale, specializate în toate aspectele : viață economică cu ramurile sale, cea spirituală, cea culturală ; viața locală, etc., asigurând astfel și participarea specialiștilor la opera de legiferare. Căci acești reprezentanți ai vieții județene și comunale, cei ai muncii, industriei, comerțului și agriculturii, ca și cei ai bisericii și ai universităților, vor aduce în serviciul țării, pe lângă cunoașterea nevoilor momentane ale maselor și competența lor specială sau profesională. Ținând seama de aceste considerații, senatul, creat de ante-proiectul de față, va avea următoarea alcătuire :

Aleși direct de votul obștesc	110	senatori
Aleși de consiliile județene și comunale	70	„
Aleși de camerile profesionale (Munca, industria, comerțul și agricultura)	36	„
Aleși de Universități	4	„
Mitropoliții și șefii diferitelor confesiuni religioase	12	„
Reprezentanții Armatei	3	„
	<hr/>	
Total	235	senatori

Din sânul Parlamentului se vor alege de asemenea, anume Comisii de specialitate, care vor avea menirea să analizeze diferitele proiecte, înainte ca ele să vie în fața Adunărilor. Prin referatul lor competent, ele vor lămuri pe toți ceilalți membrii ai Corpurilor le-

giuitoare în privința chestiunilor supuse discuțiilor, iar spre a-și îndeplini și mai bine această menire, ele vor avea puțința să funcționeze clar în afară de timpul sesiunilor, având și dreptul de a cere guvernului și organelor administrative, în numele Parlamentului, orice explicații în legătură cu proiectele depuse.

Intru cât pe de altă parte, administrația biroucratică a statului este aproape complet absorbită de soluționarea chestiunilor zilnice, rămânându-i prea puțin timp spre a mai servi și ca birou de studiu și de elaborare a legilor, va fi nevoie să se înființeze și un Consiliu legislativ, care să ajute în mod consultativ la întocmirea și elaborarea legilor, emanând fie dela puterea executivă, fie din inițiativă parlamentară. Cum însă răspunderea pentru măsurile legislative, aparține, în sistemul constituțional actual, exclusiv Miniștrilor și Corpurilor legiuitoare, principiile generale pentru alcătuirea unei legi nu vor fi date de acest consiliu, ci numai de guvern sau de Parlament, care vor fi singure în drept să decidă pe ce anume baze, trebuie întocmită o lege. Consiliul legislativ prin urmare, fără a se preocupa de oportunitatea politică a unei legi sau de orice alte considerații, va asigura prin competența sa, numai întocmirea de proiecte bine studiate și bine coordonate cu celelalte legi ale țării.

Actuala noastră Constituție a prevăzut încă din 1884 necesitatea înființării unui asemenea Consiliu legislativ; până acum nu s'a putut însă realiza acest desiderat constituțional; numai în 1886. Eugen Stătescu a prezentat Parlamentului un proiect de lege în acest sens, care nu a putut însă trece prin ambele Corpuri legiuitoare. Acest proiect poate servi și astăzi ca bază de orientare, pentru o viitoare organizare în amănunte a Consiliului legislativ.

Organizarea puterii executive.

Care va fi organizarea puterii executive față cu experiența de până astăzi?

Intru cât, în primul rând, unul din caracterele guvernului parlamentar, ieșit din votul obștesc, este scurta

sa durată, pentru ca viața normală a statului să nu sufere din cauza deselor schimbări de guvern și a necesității periodice de alegeri, statul va trebui să se sprijine pe viitor, în afară de organele sale politice, pe un aparat executiv, cu caracter cât mai permanent. Pentru aceasta, Constituția va trebui să garanteze, mai mult decât oricând tuturor funcționarilor stabilitatea, condiții obiective de admitere, înaintare și transferare, precum și anumite modalități de organizare a autorităților disciplinare. Față cu o putere executivă, devenită astfel din ce în ce mai permanentă, guvernul se va mărgini cu timpul a fi numai un organ superior de control și de îndrumare, în sensul programului său politic și a voinții țării, exprimată în alegeri.

În același timp din cauza complexității actuale, statul nu va mai putea pe viitor să îmbrățișeze, în toate detaliile sale, întreaga activitate administrativă a țării. El va fi constrâns să rămână numai un mare organ de coordonare și de directive, a cărui activitate se va baza mai ales pe colaborarea bine organizată a administrațiilor locale și a instituțiilor speciale.

Cu cât o activitate va fi de un interes mai general, cu atât amestecul statului va fi mai mare; cu cât însă va fi mai locală sau mai specială, cu atât inițiativa privată ajungând chiar la cea individuală, va înlocui intervenția statului.

Deci ușurarea activității statului prin diviziunea muncii, dar o astfel de diviziune în cât să se păstreze funcționarea armonică a tuturor organelor până la ultima celulă, — toate făcând parte dintr'un singur organism viu : statul.

Această diviziune a muncii va fi de două feluri : una, în suprafață, reprezentată prin viața descentralizată locală a județului și a comunei, alta, în adâncime, constând în crearea de instituții și asociații de specialitate, în scopul de a spori inițiativa privată, uneori mult mai competentă ca statul.

De pildă, pe terenul economic și social, vor lucra, alături cu statul, și camerele de comerț, industrie, agricultură

tură și muncă, contribuind la cercetarea nevoilor acestor ramuri de activitate și la stimularea inițiativei particulare, locale și speciale. Treptat activitatea ministerelor respective se va limita la culegerea de date prin aceste organe, la coordonarea lor cu interesele generale, la fixarea de soluțiuni în conformitate cu politica generală de stat și la controlarea aplicării măsurilor luate.

Același lucru în chestiunile culturale, fiindcă Biserica și Universitatea au posibilitatea să cunoască mult mai bine nevoile culturale și morale ale țării, decât un birou de minister.

Nu trebuie însă confundată această descentralizare cu autonomia propriu zisă. Această concepție din urmă, de origină medievală, nu se mai poate admite sub nici un cuvânt, căci nu mai este astăzi vorba de o luptă de întâietate între stat și organele locale, ca ele să simtă necesitatea unei libertăți de acțiune separată, statul ne mai fiind ca în trecut un rival acaparator, ci însăși colectivitatea națiunii. Și dacă sistemul descentralizării se bazează și el tot pe libertatea de acțiune lăsată organelor locale, aceasta provine din alte motive, și se face în alt scop, anume, ca să ajungă printr'o diviziune sistematică a muncii la o sporire a inițiativei individuale și la un control mai real al afacerilor publice, prin participarea directă a celor interesați.

În viitoarea Constituție acest punct va trebui bine precizat, căci există încă în provinciile desrobite, din cauza luptelor din trecut împotriva regimurilor de asuprire, reprezentate prin stat, o tendință de a socoti statul ca dușman și a cere o autonomie greșit înțeleasă. Din cauza aceasta aplicarea definitivă și completă a descentralizării va trebui să fie precedată de o oarecare perioadă de tranziție. În tot cazul statul va păstra prețutîndeni în mîna sa instrumentele mari ale apărării naționale, armata și poliția de siguranță, precum și instrumentele mari sociale, economice și culturale, căile ferate, generatorii de energie, etc.; în seama organelor locale, publice și private, trecînd numai celelalte activități.

Față cu tendința unora, de a comercializa cu orice

preț serviciile publice, credem că e nevoie ca Constituția să stabilească și în această privință anume principii generale, relative la exploatarea și administrarea instituțiilor publice. Astfel ea va trebui să facă o distincție principală între serviciile care interesează viața întregii comunități și independența sa economico-politică și între cele cu caracter mai secundar, a căror administrare nu împiedică acțiunea generală de stat. Numai pentru acestea din urmă Constituția va permite ca ele să fie exploatare în chip comercial de alte instituții publice sau de inițiativa particulară, cu sau fără participarea statului, dar totdeauna sub controlul său — administrarea serviciilor din prima categorie, trebuind să se facă în mod obligatoriu numai de stat.

Controlul banului public.

E nevoie ca anume principii constituționale să organizeze mai bine ca în trecut administrarea averii statului, până ce generațiile viitoare vor fi formate la o școală nouă, pe baze mai morale și cu metode îndreptate mai puțin spre cărturăria abstractă și mai mult spre formarea caracterelor.

Căci o mare problemă a statului nostru e problema morală.

Sunt puține țări în Europa în care cheltuirea banului public se face ca la noi aproape fără de control. Bugețele au corespuns rar cu realitatea, iar în vremea din urmă s'a trăit mai mult din expediente și din credite suplimentare.

Cât privește controlul, — o completă lipsă de organizare. Anul financiar, care, de exemplu, în Italia ține exact 12 luni, la noi se prelungește cu ușurință; control preventiv nu există, iar verificarea, care în Anglia se face exact după trei luni dela încheierea exercițiului, la noi, nu e gata decât numai după un șir lung de ani.

Va trebui să se legifereze grabnic pentru o nouă organizare a comisiei bugetare, pentru instituirea controlului preventiv, precum și pentru înființarea unei instituții autonome de supraveghere și verificare a cheltue-

lilor statului, de oarece actuala Curte de Conturi, care stă sub dependența puterii executive, nu corespunde necesităților.

Noua Constituție va trebui să cuprindă neopărat principiile de bază ale acestei viitoare legiferări.

În ce privește bugetul, va trebui ca pe viitor el să nu se mai poată alcătui decât pe baza legilor existente. Aceasta spre a se înlătura posibilitatea introducerii prin surprindere a o mulțime de sinecure și cheltueli inutile, la care poate s'ar renunța, dacă s'ar cere pentru fiecare din ele întocmirea unei legi obișnuite, — procedură lungă și supusă controlului. Ca să se aibă o și mai mare garanție în această privință, se va prevedea și obligația ca bugetul să fie examinat din acest punct de vedere și de Consiliul legislativ.

Pentru ca pe viitor să se poată face o discuție cât mai largă cu ocazia bugetului, el se va depune întocmai ca orice lege, și la Cameră și în Senat. Înainte însă ca proiectul de buget să vie înaintea Parlamentului, el va fi examinat de o comisie mixtă parlamentară, formată din un număr egal de deputați și senatori. Această comisie, în sânul căreia bugetul se va discuta în toate amănunțele, va putea lucra și în afară de sesiune, — va avea deci o oarecare permanență în timpul duratei unui parlament — și va fi compusă din reprezentanți ai tuturor partidelor politice. Prin aceasta ea va fi o garanție că întocmirea și controlul bugetului se vor face cu o competență mai mare decât astăzi; căci o adunare mai restrânsă va exercita un control mai real, decât parlamentul în plenul său, prea numeros și prea divers ca opinii. În urmă Camera și Senatul lămurite prin referatul competent al acestei comisii, se vor putea mărgini numai la discutarea bugetului pe țifrele sale globale și pe capitole, neintrând în amănunte decât în măsura în care vor fi provocate la aceasta de referatul comisiei.

De asemenea, Constituția va prevedea termene fixe pentru depunerea bugetului, pentru punerea lui în aplicare, pentru încheierea exercițiului financiar cu sanc-

fiunea pentru guvern ca, în caz de neexecutare, să fie acuzat înaintea Parlamentului de neglijență în afacerile publice. Bugetul, a cărui întocmire se va face în cursul lunii Septembrie și Octombrie, va trebui depus în Parlament, odată cu deschiderea Corpurilor legiuitoare, la 1. Noembrie al fiecărui an. Discutarea lui va trebui terminată cel mai târziu la sfârșitul lui Decembrie, iar la 1. Ianuarie va intra în aplicare. Aceste date sunt mult mai potrivite decât cele de acum, căci, începutul anului financiar coincizând cu sfârșitul anului agricol și cu încheierea anului statistic, întocmirea proiectului de buget se va putea face pe baze mai sigure, pentru că la sfârșitul toamnei se cunoaște exact situația agricolă a anului și repercurtarea în viitor, precum și diferitele statistice anuale, de natură economică, vamală și înăusirială. În Ungaria, stat agricol, anul bugetar începe tot la 1. Ianuarie.

Pe lângă bugetul ordinar, pentru ca să se înlesnească executarea acelor lucrări publice, care nu se pot sfârși în decursul unui an, ca poduri, căi ferate, instalații economice, etc., Constituția va permite să se întocmească pe viitor și bugete extraordinare valabile pe mai mulți ani. Aceste bugete, care se vor vota în formele obișnuite, însă numai odată cu bugetul anual, vor trebui însoțite și de un plan al lucrărilor, precum și de o repartizare anuală a cheltuelilor, pentru ca comisia bugetară și Parlamentul să-și poată da seama în amănunte de însemnătatea lucrărilor propuse și de modalitatea executării lor.

Parlamentul, corp prea numeros și preocupat mai mult de luptele politice, nu poate fi un instrument bun de control în materie financiară, întreaga sa activitate în această privință constând deseori numai în examinarea sumară și superficială a situației financiare și în dreptul de a chema la răspundere pe miniștrii socotiți abuzivi. Controlul amănunțit al bugetului rămâne, așa dar, un atribut aproape exclusiv al Curții de Conturi, care lucrează în această materie ca reprezentant direct al Parlamentului. Dar pentru ca această instituție să cores-

punză în adevăr scopului său, e nevoie să aibă o altă organizare decât cea de astăzi.

În primul rând, Curtea de Conturi va trebui, prin felul de recrutare a membrilor săi, să constituie o instituție, care să nu depindă direct de celelalte puteri ale Statului. Și, cum prin natura și atribuțiile sale, Curtea de Conturi țin deopotrivă de Parlament, de puterea executivă și de cea judecătorească, numirea membrilor săi va trebui să rezulte în mod firesc numai dintr'un acord al acestor trei puteri. Consiliul de miniștrii, reprezentând puterea executivă, va face numirea, dar numai în urma recomandării unei comisii, în care președinții celor două Corpuri legiuitoare vor reprezenta Parlamentul, iar doi din președinții Curții de Casație — justiția. Pentru fiecare loc această comisie va prezenta trei persoane, din care guvernul va alege una.

În al doilea rând, Curtea de Conturi va trebui să nu se mărginească numai la controlul de gestiune, adică la verificarea socotelilor încheiate ale statului, cum face astăzi, ci va trebui să instituiască pe viitor, ca în Anglia și Italia, și un control preventiv, ca să se poată împiedica încă dela început cheltuirea banului public peste prevederile bugetare și în afară de prescripțiile legilor. În acest scop ea va trebui să aibă pe viitor pe lângă fiecare autoritate anume funcționari însărcinați special cu supravegherea modului de ordonanțare a banilor publici, — nici o ordonanță de plată ne mai putându-se achita fără viza prealabilă a acestor funcționari. Și pentru ca acest control să se poată exercita până în regiunile cele mai depărtate ale țării, se va putea delega prin lege această atribuțiune chiar unora din organele locale, cari vor lucra atunci ca reprezentanți oficiali ai Curții de Conturi.

În ce privește controlul de gestiune, verificarea socotelilor publice va trebui asemenea neapărat terminată cel mai târziu după un an dela încheierea exercițiului financiar, căci prin noua Constituție, Curtea de Conturi va fi obligată să trimeată în fiecare an Corpurilor legiuitoare un raport general rezumând întreg con-

tul de gestiune pe anul încheiat, cu sancțiunea, în caz de neexecutare, de a putea fi silită la îndeplinirea acestei obligațiuni, atât de Parlament, cât și de puterea executivă. Cu ocazia acestui raport general, Curtea de Conturi va trebui să semnaleze tot de odată celor două Corpuri legiuitoare și neregulile constatate în sarcina miniștrilor, pentru ca Parlamentul, luând cunoștință de dovezile aduse, să hotărască, dacă e cazul, trimiterea miniștrilor în judecata Curții de Casație. Pentru toate celelalte nereguli săvârșite de funcționarii publici, Curtea de Conturi va avea ca și acum dreptul de a judeca potrivit legii sale de organizare.

Cu asemenea garanții constituționale, cari urmează să fie dezvoltate ulterior prin anume legi speciale, se poate spera că se va ajunge curând la o administrare a banului public mai scrupuloasă decât cea de astăzi.

Abuzul autorităților.

Abuzul autorităților este încă unul din neajunsurile noastre sociale. Până în 1905, când s'a dat unei clase de privilegiați, dreptul de a se plânge Casației, am trăit în respectul impotent al autorităților. Majorității cetățenilor numai presa, bunul Dumnezeu și mai rar Parlamentul, le putea da o satisfacție iluzorie pentru drepturile lor vătămate. E drept că legea din Martie 1910 a acordat tuturor cetățenilor posibilitatea de a se plânge împotriva actelor de autoritate abuzive și nelegale. Intru cât însă prin această lege s'a rezervat numai Curții de Casație dreptul de judecată, această prea mare solemnitate acordată acțiunii în contencios echivală în fapt cu o mare îngreunare, căci este de sigur un sacrificiu a cere cetățenilor din colțurile depărtate ale României să vie cu plângerile lor tocmai în capitala țării, — o bună justiție democratică fiind numai aceea care, fără prea multă solemnitate, se găsește la îndemâna tuturor.

Pe de altă parte, răspundere personală nu există pentru nici o autoritate. Responsabilitatea ministerială instituită prin vechea Constituție e de fapt mai mult o imunitate ministerială, căci nu numai că nu există nici

un caz de răspundere personală a ministrului pentru activitatea sa politică, dar, din potrivă, acesta e apărat prin formalități lungi și solemne chiar pentru crimele și delictele de drept comun săvârșite în exercițiul funcțiunii. De asemenea, statul plătește veșnic însemnate despăgubiri bănești, fără ca funcționarul care a cauzat dauna să aibă vreo răspundere civilă sau penală.

Intr'o țară, însă, în care moralizarea spiritului public trebuie să vie și de sus, din exemplul și scrupulozitatea conducătorilor, instituirea unei responsabilități efective și pentru miniștrii și pentru funcționarii abuzivi, va contribui la reeducarea morală a masselor.

Viitoarea Constituție va trebui, așa dar, să cuprindă principiile organizării contenciosului administrativ, o complectare a sistemului responsabilității ministeriale, precum și principiul răspunderii funcționarilor în anumite cazuri determinate.

În privința contenciosului administrativ, socotim că el va trebui pe viitor luat din competența Curții de Casație și dat în căderea instanțelor judecătorești obișnuite; căci controlarea puterii executive din punct de vedere al aplicării legilor e un atribut așa de firesc al justiției, în cât nu e nevoie ca exercitarea lui să fie însoțită de formalități prea solemne. Prin urmare, de aci înainte orice parte vătămată în drepturile sale, fie printr'un act administrativ făcut cu călcarea legii, fie prin refuzul autorităților administrative de a rezolva o cerere relativă la un asemenea drept, va putea să se plângă înaintea cri cărei instanțe judecătorești ca pentru călcările de lege obișnuite. Dar pentru ca ideia de autoritate să rămâne, ca și astăzi, neatinsă în esența sa și pe deasupra oricărei contingente, instanțele judecătorești, întocmai ca în sistemul actual, se vor pronunța numai asupra legalității actului, fără a avea dreptul de anulare. Ele se vor mârghi să invite autoritatea administrativă ca să se conforme hotărârii, silind-o la restabilirea dreptului vătămat, prin daune-interese cominatorii acordate părții. Actele de guvernământ, cari privesc ordinea publică și siguranța statului, vor fi însă și pe viitor în afară de com-

petența contenciosului administrativ, căci, ele atingând interese superioare judecata lor nu poate aparține decât exclusiv Parlamentului.

Relativ la miniștrii, de oarece cele mai multe din actele lor sunt opera colectivă a guvernului, Constituția cea nouă va trebui să prevadă, în afară de cazurile actuale de răspundere ministerială, și cazul răspunderii solidară a guvernului pentru actele de politică generală și pentru orice alte acte hotărâte în consiliul de miniștrii. Pe lângă aceasta ar trebui ca pe viitor Corpurile legiuitoare să aibă și dreptul de a autoriza ca miniștrii, cari prin actele lor ilegale au cauzat pagube bănești, fie statului, fie particularilor, să poată fi chemați în judecată de părțile interesate, spre a răspunde direct și personal de daunele cauzate, — aceasta în virtutea principiului că acela care cauzează o pagubă, e ținut să o repare. O asemenea inovație e absolut necesară, căci astăzi toate daunele sunt suportate numai de stat, ceea ce este nejustificat. S'a pus însă obligația ca acțiunea părților lezate să nu se poată exercita decât cu autorizarea unuia din Corpurile legiuitoare, căci altminteri date fiind pașunile politice, s'ar face imposibilă orice guvernare, miniștrii fiind expuși în tot momentul a fi chemați în judecată, prin acțiuni neserioase, în toate colțurile țării.

Cu privire la funcționarii publici, spre a se pune capăt odată numeroaselor abuzuri administrative, e nevoie ca în Constituție să se prevadă răspunderea lor directă, atât față de stat, cât și față de particulari, în toate cazurile de rea credință sau neglijență. Nici chiar funcționarul, care a semnat alături cu un ministru un act ilegal, nu ar trebui apărat de răspundere solidară, decât dacă a atras acestuia atenția în scris, căci se presupune că funcționarul în privința serviciului său e un mai bun cunoscător al legilor decât ministrul venit în fruntea departamentului pentru scurtă vreme și uneori numai din necesități politice.

O operă a generației.

Acestea sunt cadrele mari ale organizării viitoare a statului român.

O întrebare se pune însă în mod firesc, în mintea ori
cărui om politic: se va putea oare înfăptui o bună re-
formă constituțională în timpuri așa de puțin liniștite și
n'ar fi mai prudent să se amâne această operă grea și
complexă pentru mai târziu?

Nu vedem de loc necesitatea unei amânări. Oricâte
greutăți s'ar ivi, problema trebuie neapărat abordată,
căci numai atunci când la baza statului nostru va sta o
concepție unică și corespunzătoare cu timpul, vom putea
ajunge repede la unirea și consolidarea noastră internă.
Cu constituția cea veche, bazată pe liberalismul dela
1830 și cu patru regimuri deosebite, întocmite după prin-
cipii distincte, nu vom izbuti să organizăm nimic trainic
în acest stat.

Iată de ce întocmirea unei noi constituții este una
din cele dintâi opere de îndeplinit ale generației noastre.

Dar fiindcă nevoile României Mari de abia acum se
lămuresc, e necesar ca viitorul nostru pact fundamental
să fie conceput pe baze cât mai largi, spre a îngădui cu
ușurință prefacerile ulterioare. O constituție, care ar
intra în prea multe amănunte, ar încătușa viitorul. Con-
stituția cea nouă va trebui prin urmare, să se mărgi-
nească numai la stabilirea de principii și directive ge-
nerale, lăsând legilor ordinare hotărârea amănunțelor.

Intocmită pe o asemenea bază, constituția viitoare va
putea corespunde, fără prea mari modificări, un timp în-
delungat necesităților sociale și politice. De aceea revizu-
irea sa va putea fi condiționată de anume formalități,
care vor fi tot atâtea garanții că nu se va proceda cu u-
șurință. În primul rând, va fi nevoie, ca și astăzi, de un
referendum, căci în regimul votului obștesc alegeri fă-
cute special în vederea modificării constituției, sunt în
realitate un adevărat referendum. Spre deosebire însă
de sistemul actual, modificările constituționale nu se vor
mai face ca acum izolat, de fiecare Corp legiuitor, ci de
ambele Corpuri întrunite, economisindu-se astfel un timp
prețios și evitându-se posibilitatea unui conflict între
cele două Adunări. O comisiune mixtă de senatori și de-
putați va înlesni, de asemenea, armonizarea diferitelor
opiniuni.

Tot deodată, pentru ca în viitor să nu se mai călce cu aceeași ușurință ca în trecut, dispozițiunile exprese ale Constituției, se va da puterii judecătorești dreptul de a se pronunța asupra constituționalității legilor și posibilitatea de a refuza aplicarea acelorora, pe care le găsește neconstituționale. Și cu toate că justiția nu se va pronunța decât cu ocaziunea proceselor și numai pentru cazurile individuale supuse judecării, credem că prin repetarea persistentă în diferite cazuri a unor sentințe, ce declară o anumită lege neconstituțională, se va silii puterea legiuitoare la revizuirea legii și le intrarea în legalitate.

Acestea sunt condițiile generale — ideale — ale întocmirii noii Constituții. Înfrățuirea lor e în funcție de sufletul și conștiința națională a generației noastre.

Această generație e datorare să grăbească venirea acelei vremi, în care partidele politice, uitându-și de interesele lor individuale, vor urmări realizarea intereselor generale și permanente ale Statului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CAP. II

Drepturile individuale.

La temeliea vieții sociale și politice sunt anume principii fundamentale, care garantează fiecărui individ anume drepturi, fără exercițiul cărora nu poate exista o societate organizată. Unele din aceste principii sunt rezultatul dezvoltării firești a personalității individuale în decursul timpului, altele, din potrivă, reprezintă cuceriri treptate ale individului în luptă cu societatea. O bună constituție va trebui să cuprindă și enunțarea acestor principii, hotărând limita până la care se pot întinde drepturile individului, fără a primejdui existența normală a colectivității. Cum însă în concepția acestor principii s'a făcut în timpurile din urmă, mai ales după război, o puternică evoluție, de care noua Constituție va trebui să ție seama, vom lămuri în cele ce urmează starea actuală de evoluție a unora din aceste drepturi fundamentale.

1. *Proprietatea.*

Garantarea dreptului de proprietate, și exproprierea

Intre modificările constituționale, care vor da naștere la multe dificultăți, vor fi desigur și cele ce privesc dreptul de proprietate. Textul de acum că: „proprietatea e sacră și neviolabilă“, este o formulă care nu se mai poate menține, nu numai față de concepțiile teoretice actuale, dar chiar față de realitatea socială. În două rânduri acest text a fost contrazis chiar prin dispozițiuni legale, odată prin legea minelor din 1895, și a doua oară în 1917 prin hotărârea exproprierii.

Firește la noi nu poate fi vorba de socializarea generală a proprietății, în sensul decretului rus din 26 Octombrie 1917, care desființează pentru totdeauna orice proprietate particulară, hotărând că „toate pământurile devin fără despăgubire proprietăți naționale“. Poate numai formula mai moderată din noua Constituție germană (August 1919), că „proprietatea este o funcție socială“, s'ar potrivi mai bine cu actuala evoluție a țării. În tot cazul, proprietatea nu mai poate fi considerată pe viitor ca un drept absolut și intangibil, exercițiul său trebuind subordonat necesităților naționale.

Înlăuntrul acestei formule, proprietatea va putea fi garantată printr'un text constituțional, în care se va stabili că exproprierea nu se va putea face decât în anumite condițiuni determinate de nevoile generale.

Această garanție va trebui însă întinsă asupra tuturor drepturilor de proprietate, de orice natură, adică nu numai asupra proprietății mobiliare și imobiliare, ca acum, ci și asupra drepturilor de creanță, usufruct, invențiune, proprietate literară, redevență, rentă, etc. În această privință textul actual trebuie modificat, căci nefiind în deajuns de clar, pare că se referă numai la proprietatea imobiliară și la creanțele asupra statului. Neclaritatea sa provine din faptul că în 1866 se urmărea între altele și garantarea în favoarea celor expropriați în 1864 a unui drept intangibil la plată. Azi asemenea con-

considerații speciale nu mai sunt actuale. Formula constituțională trebuie însă lărgită spre a se referi la întreaga varietate a drepturilor patrimoniale, în sensul juridic al cuvântului.

În ceea ce privește exproprierea, trebuie găsită de amenea o formulă, care să se aplice la orice fel de proprietate în genere, iar nu numai la o singură categorie, ca până acum. Abuzurile, ce s'ar putea face, vor fi împiedicate prin anume condiții speciale, ce s'ar cere expropriării, condiții care de fapt ar constitui garanția reală a proprietății. Acestea ar fi în număr de patru, și anume : exproprierea va trebui totdeauna stabilită prin lege, ea nu se va face decât în urma unei despăgubiri juste, numai pentru cauză de utilitate publică și totdeauna pe cale judecătorească. Aceste condiții, formând un tot indivizibil, vor trebui cuprinse în formula constituțională a expropriării, textul actual nețerând în chip clar decât două din aceste condițiuni.

Nu e nevoie ca textul constituțional să precizeze ce se înțelege prin cauză de utilitate publică. Enumerarea din actualul art. 19 în forma sa veche, este insuficientă, căci vorbind numai de comunicație, salubritate și apărarea țării, exclude o mulțime de cazuri frecvente de expropriere ; iar textul din 1917, deși conține o enumerare lungă de vreo 25 de cazuri, este totuși necomplet. Este mai juridic să se lase, ca în toate constituțiile, stabilirea cazului de utilitate publică în seama legiuitorului obișnuit care, chiar în afara unei legi speciale de expropriere, să aibă dreptul de a stabili oricând pe cale legală, dacă este caz de utilitate publică. Pe de altă parte, introducerea în textul constituțional a expresiunii : „caz de utilitate națională“, alături de expresiunea „utilitate publică“, făcută în 1917, este de asemenea inutilă, nefiind decât un simplu pleonasm, și amintirea unui caz excepțional al trecutului.

Confiscarea averilor trebuie oprită ca și până acum printr'un text categoric, poate însă cu rezerva pentru stat ca în vreme de război să poată, în anume condiții, sub formă de pedeapsă, confisca averile dușmanilor și

chiar ale supușilor români condamnați pentru crimă împotriva siguranței interne sau externe a statului.

Proprietatea solului și a subsolului

Dificultăți mari se ivesc când e vorba de a se preciza ce anume se înțelege prin dreptul de proprietate. Necesități sociale și economice silesc astăzi a aduce acestui drept mari restrângeri, la care legiuirea de acum luată ad litteram, s'ar părea că se opune, dar cari trebuiesc neapărat introduse în noua Constituție. Căci în concepția generală publică și-a făcut loc din ce în ce mai mult credința că proprietatea trebuie să fie în primul rând rodul direct al unei munci reale și că ea trebuie mărginită numai la acele bogății, pe care prin activitatea sa omul le creiază sau le pune în valoare, celelalte urmând să aparție spre folosul tuturor, reprezentantului general al comunității, — statul.

Astfel, în privința întinderii dreptului de proprietate asupra pământului, după textul actual al articolului 489 și 491 codul civil, reproducerea exactă a articolului 552 din codul francez, care stabilește că : „proprietatea pământului cuprinde în sine proprietatea suprafeței și a subfeței“, cum nu se precizează ce se înțelege anume prin cuvântul subfață, s'ar putea deduce că dreptul proprietarului asupra subsolului este un drept absolut, el întinzându-se potrivit maximei latine usque ad inferos. Și în acest sens judecata a hotărât în câteva rânduri că proprietarul solului poate tăia, de exemplu, dacă crede de cuviință, fără a putea fi împiedecat de cineva, sârmele unui cablu, ce trece prin proprietatea sa. Doctrina franceză (Planiol, vol. I, 745 și urm., Ambroise Colin și Capitant, vol. I, 713 și urm.) găsește însă că această interpretare depășește textul și că față de nevoile mari sociale legate de folosința subsolului, dreptul proprietarului trebuie înțeles numai în sensul că el e stăpân pe atâta subsol, cât are nevoie pentru o folosință normală în legătură cu exploatarea suprafeței. Astfel, fără a se tăgădui dreptul proprietarului de a construi pivnițe, subterane sau orice alte lucrări, care sunt legate sau derivă din dreptul său absolut

de a folosi suprafața, el nu poate împiedeca prin voința sa lucrările de interes general, care utilizează subsolul proprietății și care nu aduc nici o piedică folosinții sale.

Un text constituțional va trebui să curme controversa actuală, stabilind în mod precis că, față cu marile interese sociale, subsolul întreg al României, cu excepționea bogățiilor miniere, care vor avea un regim special, va trebui să aparție pe viitor domeniului public. Căci în stadiul social actual, Statul are nevoie de subsol pentru o mulțime de lucrări de interes obștesc, ca metro-uri, canalizări, stabilire de cabluri, creiere de depozite industriale subterane, frigorișere, etc., și în îndeplinirea acestui rol, el nu poate fi împiedecat de reaua voință individuală sau forțat să întrebuițeze în fiecare caz procedura lungă a exproprierii. Intr'un aliniat special se va rezerva proprietarului solului dreptul de a face orice construcții sau lucrări va socoti necesare pentru folosința normală a suprafeții.

Proprietatea spațiului atmosferic

Ce dispoziție se va lua în privința spațiului atmosferic? În prezent nici o legiuire nu precizează până unde se întinde, în sus, dreptul proprietarului solului. La noi s'ar putea însă deduce din articolul 503 c. c. și din legea vânatului, că proprietarul suprafeței are oarecari drepturi și asupra spațiului atmosferic, vânatul deasupra unei proprietăți străine fiind oprit și rezervat exclusiv proprietarului. Ambroise Colin și Capitant (vol. I, 714) restrâng însă acest drept numai la stratul de aer, ce vine în atingere directă cu proprietatea. Dar această interpretare nu se bazează pe nici un text și apoi e greu să se determine în fapt, care este anume acest strat de aer rezervat proprietarului. Marile interese sociale în legătură cu desvoltarea aviației cer ca regimul viitor al proprietății atmosferii să se stabilească în mod precis. Soluția cea mai nimerită ar fi ca spațiul atmosferic, întocmai ca subsolul, să se declare de domeniul public, cu aceiași rezervă în favoarea proprietarului de a putea face orice construcții sau lucrări ar crede necesar, pentru o folosință normală a suprafeții.

Să se noteze că subsolul și spațiul atmosferic trec în domeniul public, iar nu în proprietatea particulară a Statului. Este aceasta în realitate o expropriere și prin urmare ar trebui date oarecare despăgubiri? În ce privește aerul, e absolut sigur că nu e caz de expropriere, căci am văzut că nici un text nu stabilește în mod categoric vreun drept particular asupra atmosferei. Chestiunea însă a subsolului, abstracție făcând de mine, care vor avea un regim special, prezintă oarecari dificultăți. Dar întrucât textele sunt neclare și doctrina franceză este destul de rațională, când restrânge dreptul la subfață numai la o folosință a subsolului în legătură cu suprafața, — drept, pe care textul viitor al Constituției urmează să-l respecte, — trecerea subsolului și a spațiului atmosferic în domeniul public se va face fără nici o despăgubire.

Zăcămintele miniere

În privința zăcămintelor miniere, în dreptul român actual sunt două regimuri deosebite: unul relativ la petrol și altul la celelalte bogății miniere. Prin legea din 1895 și cea a consolidărilor din Mai 1904, petrolul este lăsat în proprietatea exclusiv particulară, dreptul de concesiune aparținând proprietarului solului, care are un drept absolut de redevență, chiar când concedează altora dreptul de exploatare. Pentru celelalte zăcămintele miniere în afară de petrol, legea din 1895 a vrut să introducă alt regim, anume ca mina să fie considerată ca o proprietate deosebită de aceea a suprafeței, în felul stabilit de legea prusiană din 1865, statul având dreptul special de control asupra tuturor bogățiilor miniere. Din cauza însă a opoziției ce a întâmpinat această lege, ea nu a putut de fapt stabili decât jumătăți de măsuri. Anume, dreptul de concesiune s'a dat statului, dar nu în sens nelimitat, ca în legea franceză din Aprilie 1810, după care statul în anumite condiții, în interesul expl. ciării, poate hotărî chiar exproprierea suprafeței, ci numai cu restricții mari în favoarea proprietarului. Astfel, statul nu poate concesa o mină fără a întreba întâi pe proprietar, care are în această privință un privilegiu absolut, și

chiar dacă acesta refuză exploatarea, el păstrează totuși dreptul la o parte din beneficiu, deosebit de despăgubirile ce i se cuvin pentru degradarea și întrebuințarea suprafeței.

În actuala evoluție economică, bogățiile miniere nu mai pot rămâne, în nici un mod, la dispoziția particularilor, căci aceste bogății fiind astăzi instrumentele fundamentale ale apărării naționale și elementele de bază ale vieții economice, stăpânirea lor, de care depinde independența politică și economică a statului, trebuie să-i aparțină. Din acest punct de vedere să ne amintim că acei cari au luptat pentru robirea noastră națională, au luptat în acelaș timp și pentru acapararea bogățiilor subsolului nostru. Și dacă munca sau moștenirea constituiesc un titlu suficient pentru stăpânirea bogățiilor, pe care activitatea noastră sau a înaintașilor noștri, le-au descoperit, creat sau pus în valoare, ce titlu se poate invoca pentru menținerea în proprietate particulară a bogățiilor încă ascunse, nevalorificate și necreate de munca individuală? Folosul acestor bogății neputând aparține decât tuturor, exploatarea lor nu mai poate fi împedicată pe viitor de reaua voință sau lipsa de capital a câtorva proprietari particulari. Chiar tehnica exploatării cere ca minele să nu mai fie în proprietate individuală, unitatea zăcămintelor neavând nici o legătură cu parcelarea întâmplătoare a suprafeței. În fine nevoile fiscale ale statului, sporite așa de mult în urma războiului, cer și ele o soluționare grabnică a problemei minelor în sensul naționalizării. De altfel, în toate țările este astăzi o tendință generală ca minele să devie proprietatea statului. În Germania legea din Iunie 1907 a trecut în sfera exclusivă a statului dreptul de concesiune a minelor de cărbuni și a sărurilor de potasă. În Franța încă din 1903 s'a propus naționalizarea unora din zăcămintele miniere; proiectul Barthou din 1908 prevede și răscumpărarea concesiunilor anterioare, iar ultimul proiect al lui Zévaès, din Aprilie 1910, propune o naționalizare completă a minelor. În Ungaria legea din 1912 a introdus asemenea monopolul de stat pentru generatorii de energie, iar a-

cum în urmă s'au făcut propuneri de naționalizare și în Anglia. Chiar vechea noastră legiuire națională, codul Calimach, cuprindea în articolul 509 dispozițiunea că minele „aparțin numai stăpânirii“.

Viitorul text constituțional va trebui așa dar să re-introducă în România dispozițiunea că: „zăcămintele miniere de orice fel sunt proprietatea statului“. Față însă de drepturile actuale, recunoscute prin legea petrolului și prin legea minelor, vor trebui acordate despăgubiri. O lege specială va trebui să stabilească deci, pe lângă cuantumul, modalitățile și procedura acestor despăgubiri și care anume sunt drepturile ce se pot socoti câștigate. În tot cazul, se vor da despăgubiri pentru toate concesiunile de explorare și exploatare existente, pentru degradările suprafeței și pentru instalațiile în ființă.

În ce privește dreptul de redevență, nu e nevoie ca el să fie răscumpărat în totalitate, întâi fiindcă am văzut că legea minelor din 1895 recunoaște și statului, alături de proprietar, un drept asupra bogățiilor subsolului, iar în al doilea rând o plată integrală ar echivala cu o cumpărare și juridicește de fapt, statul prin textul cel nou constituțional, nu face decât să reintre în deplinătatea drepturilor sale, pe care pentru moment numai le concedase particularilor.

Așa dar, pentru plata redevențelor astăzi existente este de ajuns stabilirea unei cote oarecare, iar pentru cele eventuale, fixarea unui termen de cel mult 10 ani, în-lăuntru cărui se vor plăti anumite despăgubiri.

Statul redevenit proprietar pe zăcămintele miniere va stabili în urmă prin lege, cum va crede mai nimerit, modul lor de exploatare, fie sub formă directă, fie sub formă de cointeresare sau concesiune cu plată, după importanța economică și socială a fiecărui produs.

Regimul apelor

Ca și pentru zăcămintele miniere, regimul proprietății apelor trebuie schimbat.

Față de rolul important căpătat în viața economică modernă prin întrebuințarea lor în agricultură, pentru

irigații și drenaj, în comerț, prin dezvoltarea navigației interne și, mai ales, în industrie, ca forță generatoare a energiei electrice, proprietatea apelor nu va mai putea rămâne individuală, ci va trebui să devie obștească. Căci o masă fluidă fiind prin originea sa o bogăție creată în afară de munca individuală a omului și imposibil de însușit prin chiar natura sa, de vreme ce aceeași coloană de apă se găsește în diferite momente pe proprietăți diferite, iar folosința sa interesând o regiune întreagă, agricolă sau industrială, uneori până la o distanță de 200 km. în jur, ar fi un adevărat monopol menținut în favoarea unora, dacă apa ar fi lăsată și de aci înainte în proprietate individuală și dacă utilizarea ei în folosul general ar depinde de bunul plac al particularilor. Pe lângă aceasta, orice exploatare hidraulică normală, fie pentru energia electrică, fie pentru regularea sau canalizarea apelor, cere, spre a fi întreprinsă, o utilizare a malurilor apei, în afară de orice considerații de repartizare sau îmbucătățire a proprietății riverane, lucrările trebuind să se facă pe toată întinderea cursului și prin interesarea la o laltă a tuturor proprietarilor. De altfel, în urma reformei agrare, care a divizat așa de mult proprietatea, orice întreprindere hidraulică ar deveni imposibilă. Constituția viitoare va trebui așa dar, să creeze pentru ape un regim social, diferit de regimul individualist de astăzi, făcând să aparțină domeniului public și dreptul de irigație, precum și forța motrice a tuturor apelor.

În ce privește vechiul Regat, această trecere în domeniul public a masei fluide a tuturor apelor se va face fără prea mari dificultăți juridice. Căci regimul nostru actual, așezat prin vechiul cod civil, e reproducerea exactă a dispozițiilor codului Napoléon din Pluioase, anul al XX-lea, și e alcătuit prin urmare în timpuri în care nu se putea bănui marea importanță industrială a apelor. El îngăduie, din cauza dispozițiilor sale neclare și supuse controversei, posibilitatea unei largi interpretări și a unei schimbări fără prea mari piedici. Aceasta nu se întâmplă, de pildă, în Franța, unde legea din 1898, modificând dispozițiile codului civil în sens individualist, a creat în fa-

voarea particularilor anume drepturi concrete, care ar trebui astăzi întâi răscumpărate, dacă s'ar urmări instituirea unui regim social pentru ape. Proiectul Baudin din 1900, ca și proiectul din 1906 și cel din 1908, s'au isbit de aceste dispoziții, pe care nu le-au putut înlătura în întregime.

Proprietatea apelor navigabile și flotabile, potrivit art. 19 din Constituția actuală și art. 476 din codul civil, aparține fără nici o discuție domeniului public. Dispozițiile Regulamentelor organice, al Munteniei prin art. 165 și al Moldovei prin art. 158, declarând plutitoare Jiul, Oltul, Argeșul, Dâmbovița, Ialomița, Siretul, Prutul, Bistrița și Moldova, — legea din 1835, oprind construirea de mori și pive pe gârlele navigabile, — legea din 1906, adăugând la numărul apelor flotabile și râul Lotru, — înlesnesc soluționarea chestiunii apelor navigabile și plutitoare în sensul că ele sunt toate de natură domeniială, adică nesusceptibile de nici o apropietațiune privată, și prin urmare toate instalațiile construite pe ele sunt simple toleranțe, în todeauna revocabile fără a da dreptul la vreo despăgubire.

În privința celorlalte ape, care însă din cauza însușirii lor energetice, au astăzi cea mai mare importanță, dreptul actual e foarte neclar și controversat. Două doctrine s'au formulat. După cea dintâi, râurile nenavigabile și neplutitoare, dimpreună cu albiile lor, ar fi proprietatea riveranilor, împărțită în două prin talvegul văii, dacă pe ambele maluri nu sunt aceiași proprietari. Această doctrină însă nu se întemeiază pe existența unui text categoric și clar, concluziile sale sunt numai deduse printr'o argumentare per a contrario din art. 476, 503 și 583 c. civ., care fac să figureze între apele domeniiale numai cursurile navigabile și flotabile, — din art. 500, care vorbește de dreptul de accesiune al riveranilor, — din art. 502, care vorbește de albiile părăsite, precum și din art. 6, cap. I, partea II Codul Caragea și din art. 550 codul Calimach.

Cea de a doua teorie, pe care o susțin mai toți juriștii moderni, afirmă că apele mici intră în categoria

buurilor, a căror proprietate nu aparține nimănui (res communes), deci a căror folosință aparține tuturor. (Colin-Capitant, I, p. 729; Planiol, I, 2417; Massigli și Saleilles, Bulletin. Etudes legis., an. I, no. 5).

Chiar dacă nu s'ar admite această teorie, nimeni nu poate să susțină astăzi că, în privința micilor cursuri de apă, există în favoarea riveranilor vreun drept absolut de proprietate, bazat pe texte categorice și înzestrat cu toate caracteristicile sale obișnuite. Căci, după dreptul actual, nimeni nu poate dispune de apa râurilor, nici o abate sau absorbi în întregime, nici construi instalațiuni pe cursul său, dacă prin asemenea lucrări se vatamă drepturile altora, proprietarul riveran neavând, după art. 582 c. civ., decât un drept de folosință provizorie a apei, cu obligația de a o restitui îndată după întrebuințare cursului său firesc. Un asemenea regim, dacă nu este al dominialității tipice, nu e nici departe de această concepție. Așa că trecerea în domeniul public a forței motrice a tuturor apelor se va putea face, în ce privește vechiul regat, fără prea mari dificultăți. Față cu textele neclare și necategorice, un drept de despăgubire nu va putea exista decât pentru instalațiile în ființă și pentru retragerea dreptului de întrebuințare industrială a curentului hidraulic în întreprinderile acum existente. Cu excepția acestor drepturi, care vor trebui expropriate, întreaga forță motrice a apelor, fără rezervă, va reintra în patrimoniul național, de unde credem că nu a putut să o scoată decât interpretările canonice ale dreptului în ființă.

În ce privește Ardealul, Bucovina și Basarabia, legile actuale nu împiedică stabilirea noului regim social al apelor; căci legea ungară din Martie 1913 a trecut dreptul de concesionare a tuturor apelor în seama statului, legea austriacă din 1869, neocupându-se de loc de energia motrice hidraulică, lasă viitorului legiuitor toată libertatea, iar decretul-lege de expropriere din Decembrie 1918 a trecut prin art. 12 în proprietatea Statului toate apele din Basarabia.

II. Școala.

„Principiul libertății învățământului

Unul din cele mai vagi articole ale actualei constituții e, desigur, cel relativ la învățământ, căci deși conține șase aliniate, ceea ce este mult pentru vechea noastră constituție, de regulă sumară și concisă, ei cuprind totuși foarte puține dispozițiuni concrete, și acestea nepotrivite cu starea dela noi. Vechiul art. 23, tradus aproape în tocmai din constituția belgiană, avea acolo o justificare istorică, neexistentă la noi. În Belgia dela 1830 fiind foarte puține școli de stat, instrucția se dădea mai ales în școlile numeroase ale ordinelor religioase și în cele laice ale diferitelor societăți private, așa că statul, neputându-se lipsi în acel moment de inițiativa particulară, fie confesională, fie laică, și dorind să păstreze ambele feluri de școli, a evitat să se pronunțe prin Constituție în favoarea vreunui din ele și s'a declarat, potrivit ideilor libertare ale vremii, pentru o completă libertate, cu rezerva numai a respectului bunelor moravuri și al ordinii publice. Ba chiar, pentru a înlătura cu desăvârșire posibilitatea oricărui amestec al administrației în materie școlară, a stabilit, printr'un aliniat special, că: „repreșiunea delictelor de învățământ se regulează numai prin lege“. Acest sistem al libertății absolute, introdus și la noi prin reproducerea articolului belgian, nu s'a aplicat decât în parte, necorespunzând cu realitatea, iar ultimul aliniat nici nu l-am putea pricepe astăzi, dacă nu ne-am aminti rolul său istoric în Constituția belgiană.

De altfel, această libertate absolută a învățământului era o inovație a Constituției belgiene, căci ea nu exista în niciuna din Constituțiile anterioare, care au servit ca model Constituantului belgian. Nu o găsim nici în „Déclaration des droits“ și nici în vreuna din Constituțiile franceze până la imperiu; iar odată cu Napoléon în 1807 s'a introdus, din potrivă, principiul contrar al monopolului de stat în materie de învățământ. Aceasta a durat în Franța până la Guizot, care în 1833 a introdus

libertatea învățământului primar și în 1837 pe cea a învățământului secundar, însă nu într'un sens absolut ca în Constituția belgiană, ci în anumite limite compatibile cu un control al statului.

Astăzi articolul constituțional relativ la învățământ trebuie complet refăcut, întâi, fiindcă concepția noastră de drept public este alta decât a epocii libertare, pe noi interesându-ne nu numai garantarea drepturilor absolute ale individului, ci și întărirea drepturilor statului pentru garantarea interesului social general, — și în al doilea rând, fiindcă anume dispoziții de drept internațional, unele garantate prin ultimul tratat de pace, privitoare la minoritățile etnice, ne impun obligații, de care trebuie să ținem seama, atâta timp cât ele sunt compatibile cu ființa națională a statului nostru.

Statul nu se poate desinteresa astăzi de dezvoltarea culturii naționale și de formarea sufletească a cetățenilor săi. De aci necesitatea pentru statul modern a unei îndoite activități: prima constând în exercitarea unui control general asupra întregului învățământ, căruia trebuie să-i dea o îndrumare democratică și națională, în scopul dezvoltării unei culturi proprii, corespunzătoare cu vremurile și cu însușirile specifice neamului; iar cea de a doua constând în susținerea materială a celei mai mari părți a învățământului, căci cultura, adresându-se astăzi masei celei mari a națiunii, nu poate fi lăsată în seama bunăvoinței și mijloacelor materiale insuficiente ale inițiativei private. Din aceste două motive învățământul nu poate fi complet liber, el trebuie supus controlului și directivei statului.

În ce privește declarația de principii, care trebuie pusă la începutul articolului, actuala formulă vagă și nepotrivită e nevoie să fie schimbată. Noua declarație trebuie să cuprindă, ca și până acum, principiul libertății, dar țărnut în limita a trei elemente: a) condiții de moralitate, b) condiții de capacitate și c) control superior al statului.

Cea mai bună formulă ar fi aceia care s'ar apropia de redactarea art. 19 din Constituția franceză din 1848,

care ni se pare mai potrivită decât a altor Constituții mai recente : „Învățământul e liber. Libertatea se exercită potrivit condițiilor de capacitate și moralitate determinate de legi și sub controlul statului“.

În privința întinderii acestui control s'ar putea discuta, dacă el trebuie exercitat asupra întregului învățământ sau numai asupra unora din cele trei ramuri ale sale. Constituția elvețiană mărginește acest control numai asupra învățământului primar ; în ce privește celelalte două ramuri de învățământ statul își rezervă numai dreptul „de a înființa școli pentru instrucția superioară și o Universitate federală“, învățământul mediu și superior fiind astfel complet liber și în afară de orice control. Găsim mai potrivit cu actuala concepție a rolului statului modern, ca acest control să se exercite deoptrivă asupra tuturor ramurilor de învățământ, cum prevede Constituția franceză și cum găsim, de altfel, prevăzut și în art. 144 al noii Constituții germane, care hotărăște că: „întreaga organizare școlară stă sub supravegherea statului (unter des Aufsicht des Staates)“. Acest control trebuie însă înțeles numai în sensul larg, de care am vorbit, adică al unei privigheri generale ca interesele superioare ale statului să nu fie periclitate.

Școlile confesionale.

O altă chestiune care se pune neapărat față de noua alcătuire a statului român, în care vor fi cel puțin 8 feluri de credințe religioase recunoscute de stat, este chestiunea școlilor confesionale. Aceasta cu atât mai mult, cu cât în Ardeal și Bucovina o parte din învățământ a fost organizat pe baze confesionale, iar în vechiul regat chestiunea s'a ridicat deseori cu privire la școlile din Dobroaea și la cele ale comunităților religioase, evanghelice, evreești și catolice. Nu este vorba ca Constituția să rezolve în amănunte această chestiune, dar ea trebuie să hotărască ce anume principii de drept public, adoptă în această materie.

Firște constituanțul român nu va putea primi principiul separării complete dintre biserică și școală, al le-

gilor franceze din 1901 și 1904, pe care îl găsim reproduș și în decretul bolșevic din 12 Iulie 1918, și anume că: „este interzis oricărei comunități religioase de a întreține școli“ și că „obiectele oricărui cult trebuiesc scoase din sălile de clasă“. Acest principiu nu se poate primi în constituția română, fiindcă în statul nostru va continua să existe și pe viitor o biserică de stat, precum și alte biserici recunoscute de lege și fiindcă se cunoaște marele rol istoric, pe care l-au avut toate bisericile de peste munți și cea din Bucovina, pentru menținerea conștiinței și unității naționale. Statul român nu se va putea lipsi nici pe viitor de această forță socială, așa de importantă din punct de vedere național. Pe de altă parte, articolul 9 al tratatului de pace dela St. Germain, dând ființa legală unor principii de drept internațional, isvorâte din evoluția istorică a vremii, recunoaște cetățenilor români de altă religie, dreptul de a înființa pe propria lor cheltuială școli și alte instituții de educație, în care să-și poată exercita în mod liber religia lor. Acest drept, în limita în care el e compatibil cu existența națională a statului român, nu poate fi încălcat printr'o dispozițiune constituțională de felul celei a legiurii bolșevice.

Constituția noastră nu va putea însă admite nici principiul contrar, acela al legii Falloux din 1860, care punea învățământul public sub influența directă a clerului, încurajând prin diferite măsuri învățământul liber confesional. De natura aceasta era și legea ungară din 1868, care fără a cădea în excesele legii Falloux, permitea totuși, din motive istorice, organizarea învățământului confesional. În baza acestei legi și a statutului organic al lui Șaguna, școlile românești din Ardeal au avut până la Unirea cu țara un caracter confesional și au fost sub controlul direct al organelor bisericesti. Concepția actuală de stat, cu înțelesul său de solidaritate socială și cu caracterul său în primul rând laic, nu se potrivește cu principiile legii Falloux, iar, cât privește școlile din Ardeal, chiar dorința ultimului congres didactic dela Sibiu, din Februarie 1919, a fost că, fără a se rupe legătura istorică tradițională, să se scoată de sub

influența directă a bisericii întreaga organizație școlară.

Pentru noua noastră Constituție nu găsim potrivite nici dispozițiunile articolelor respective din constituția germană, care, vrând să concilieze cele două tendințe, ajunge numai la jumătăți de măsuri și la dispozițiuni care se contrazic. Ea pune pe deoparte, principiu separării dintre biserică și școală, iar pe de altă parte, nu numai că dă dreptul, în anumite condiții, minorităților de altă religie de a avea școli confesionale, — ceea ce ar fi în parte acceptabil, — dar obligă însuși statul să creeze la cererea acestor minorități școli publice cu caracter confesional, punând numai rezerva ca aceste școli să fie organizate după normele stabilite de stat. Din fericire însă, rezolvirea acestei contradicții este momentan amânată, căci un articol final al constituției germane hotărăște că executarea acestor dispozițiuni nu se va face mai înainte de a se vota o lege specială a imperiului, — ceea ce echivalează în fapt cu menținerea mai departe a situației actuale.

Găsim mai potrivită, și cu concepția noastră de stat și cu dispozițiunile internaționale din tratatul de pace, dispozițiunea din art. 27 al constituției elvețiene, anume că în afară de școlile destinate exclusiv pregătirii personalului bisericesc, toate celelalte instituții școlare, atât cele de stat, cât și cele particulare, întreținute de diferite comunități religioase, să fie în așa fel alcătuite, încât respectându-se libertatea de credință, să poată fi frecventate fără nici o piedică, de aderenții oricărei confesiuni. Această formulă complectată cu dispozițiunile art. 149 din constituția germană, care hotărăște că religia va fi o materie obișnuită de învățământ, dar neobligatorie pentru copiii de altă religie, credem că va da satisfacție deopotrivă tuturor pretențiilor întemeiate, și ale comunităților religioase și ale tratatului de pace, ca și acelor ale statului și ale bisericilor sale naționale. Căci prin această formulă se consacră, pe deoparte, ca în constituția belgiană, principiul libertății de credință și se recunoaște, în conformitate cu tratatul din 1919, dreptul comunităților religioase de a întreține pe cheltuiala lor instituții șco-

lare, iar pe de altă parte, se dă satisfacție și concepției de stat, nepermițând ca aceste școli să fie organizate cu caracter exclusiv confesional, cecece astăzi, față cu evoluția ideilor și cu caracterul neteocratic al statului, nu se mai poate admite. Aceeași formulă dă și bisericilor naționale posibilitatea, ca să impună în școlile publice învățământul religios aderenților confesiunii lor, neîmpiedecând nici pe celelalte comunități religioase de a preda, în cadrele obișnuite ale programului și sub controlul statului, în școlile lor particulare, învățământul religios al confesiunii respective, — statul având, chiar libertatea de a înlesni, în localitățile cu minorități considerabile de altă religie, predarea acestui învățământ religios, diferit de al religiei de stat, și în școlile publice. De altfel, aplicarea în amănunte și după necesități a acestei formule constituționale rămâne să fie făcută prin legi ulterioare.

Școala primară.

Ce principii constituționale de organizare a învățământului primar și în spiritul căreia din actualele concepții de drept public, — va trebui să fixeze Constituția cea nouă?

In sistemul libertar al constituției belgiene, întru cât învățământul de orice grad e complect liber, și în afara oricărui control al statului, care nu poate interveni decât în cazuri de atingere a bunelor moravuri și a ordinii publice, această chestiune nu se pune. Învățământului primar i se aplică aceleași dispozițiuni ca întregului învățământ.

In sistemul nostru de stat, bazat însă pe alte principii, pe solidaritatea socială, pe spiritul democratic și pe ideea unității naționale, nu se poate lăsa învățământul primar, care se adresează întregii masse sociale, în seama jocului capricios al libertății individuale și fără a i se fixa anume norme de organizare fundamentală.

Nu vom cădea nici în sistemul exclusiv etatist al constituției germane, care nu admite pentru învățământul primar, decât școli publice de stat, — înființarea de școli elementare (Volksschulen), ca și de școli preparatorii

(Vorschulen), particulare, fiind oprită, iar școlile existente urmând să fie desființate. Față de lipsa actuală de școli, față de mijloacele de obicei insuficiente ale statului, care cu toată recomandarea constituantului român din 1866 că : „se va căuta să se înființeze treptat școli primare în toate comunele României“, nu a isbit încă să aibă până astăzi un număr de școli potrivit necesităților sociale, — și mai ales față de lipsa de școli din noile ținuturi, în care învățământul nu s'a putut desvolta din cauza asupririi străine, — nu se poate împiedeca, printr'o dispozițiune constituțională de felul celei din constituția germană, ca inițiativa particulară să vie în ajutorul statului, chiar pentru instrucția primară. Se va admite deci și existența școlilor primare particulare, dar aceste școli, față de importanța lor socială, nu vor fi supuse numai simplului control general, pe care statul e obligat să-l exercite în genere asupra întregului învățământ, ci în privința lor va trebui să existe în constituție anume dispoziții speciale. In sensul articolului respectiv din constituția elvețiană, se va stabili că în aceste școli instrucția ce se va da, va trebui găsită suficientă de către stat și mai ales organizată după directivele și normele stabilite de autoritatea civilă a statului. Așa că libertatea inițiativei particulare se va găsi limitată în cadrele unor norme de organizare, stabilite de stat, în conformitate cu interesele sale sociale și naționale.

De asemenea, tocmai spre a se grăbi înmulțirea școlilor primare publice, a căror proporție e departe de a corespunde nevoilor, un aliniat special va trebui să stabilească, potrivit principiului descentralizării, obligația de a înființa școli primare, nu numai pentru stat, ci și pentru comune și județe. Cunoscând mai bine nevoile de instrucție ale diferitelor localități și fiind în legătură mai directă cu cei interesați, ele vor găsi mai ușor mijloacele necesare pentru înființarea de școli. Sistemul de astăzi, lăsând totul numai în sarcina statului, este nepractic și insuficient, — e mult mai firesc ca grija pentru crearea școlilor primare să fie lăsată în sarcina comunelor și județelor, statul rezervându-și numai dreptul de organizare, de control și de armonizare a intereselor contrarii.

In ce privește gratuitatea învățământului, Constituția belgiană, din motive istorice, spre a sustrage un număr cât mai mare de elevi din școlile comunităților religioase și din cele libere particulare, și a-i aduce la școlile de stat, a stabilit această gratuitate pentru întregul învățământ public, de orice grad. Găsim reproduș și în vechea noastră constituție acest aliniat, anume că : „învățătura în școlile statului se dă fără plată“, dar aplicarea acestui aliniat este de mult căzută în desuetudine, căci necesități materiale ne-au silit, împotriva acestei dispozițiuni precise, să prevedem totuși pentru școlile publice taxe școlare, sub diferite denumiri : taxe de frecvență, de laborator, de bibliotecă, etc., — ba chiar să apelăm potrivit legii eforturilor școlare, la sprijinul larg material al inițiativei particulare. Și peste munți tradiția a fost în sensul unei sprijiniri materiale a școlii de membrii comunității sociale, școlile din Ardeal și părțile ungurene fiind susținute în trecut, în primul rând, prin colectele făcute la sărbători în biserică. Așa că, pe deoparte, necesități materiale, iar pe de altă parte, o tradiție istorică românească, contrară celei belgiene, se opune la menținerea gratuității școlare întinsă la toate școlile publice de orice grad. Pentru starea dela noi este suficient, spre a satisface principiul solidarității sociale și obligația statului de a contribui din averea colectivă la luminarea masselor, ca această gratuitate să se aplice, ca în constituția franceză și elvețiană, numai învățământului primar, lăsându-se în acelaș timp ca, potrivit legii eforturilor școlare, inițiativa particulară pe deoparte, să sprijine statul în întreținerea școlilor primare publice, iar pe de altă parte să susție școli particulare, în cadrele și normele fixate de stat.

După nouă constituție germană acest principiu al gratuității, aplicabil tuturor în școala primară și în școlile complementare (Fortbildungsschulen) se aplică și în învățământul secundar și superior, dar numai pentru cei lipsiți de mijloace, însă aceasta nu ca o practică lăsată la aprecierea organelor administrative, cum e la noi și în majoritatea statelor europene, ci ca o obligație cu carac-

ter constituțional. Pe de altă parte, constituția germană pornind dela o concepție de stat cu un caracter mai larg solidarist și socializant, decât concepția de stat, care se potrivește cu actualele interese sociale și naționale ale statului român, prevede nu numai simpla gratuitate a învățământului, dar și ajutorarea din bugetul statului, în caz de lipsă, a părinților elevilor găsiți apți să urmeze o școală secundară superioară. Anumite deprinderi sociale specific românești, precum și mijloacele materiale reduse ale statului nostru, ne împiedecă însă de a da, pe cale constituțională, o asemenea extindere principiului gratuității, căci desigur nu s'ar găsi mijloace și s'ar comite abuzuri.

Declarația obligativității învățământului, răspunzând unei necesități sociale, o socotim în afară de orice discuție. Ea există sub diferite forme în toate statele (În 1911 a fost introdusă chiar și în regatul Siamului). De obicei însă, această obligativitate este restrânsă numai la instrucția elementară. Noua constituție germană, extinzând la întreg statul, principiul legii din Silezia din 1910, aplică această obligativitate nu numai învățământului elementar, ci și celui complimentar, hotărând că învățământul este obligator până la vârsta de 18 ani. Această întindere a obligativității școlare ar putea fi admisă și la noi, dacă școlile ar fi mai numeroase și dacă ea s'ar putea aplica mai efectiv.

Școlile minorităților

Relativ la minoritățile de altă limbă, decât cea română, găsim în textul convenției anexate tratatului cu Austria trei articole speciale.

Primul articol (art. 11) privește numai pe Sași și pe Secui. În el se vorbește de o „autonomie locală pentru comunitățile Secuilor și Sașilor din Transilvania, în ce privește chestiunile lor școlare“, dar „sub controlul statului“.

Dacă înțelesul acestui articol e ca aceste comunități să se bucure de o independență locală, în ce privește administrarea școlilor lor sub un control general al statului, acest articol este de prisos, căci viitoarea Constituție ro-

mânească, ca și cea actuală, va garanta pentru toți cetățenii români deopotrivă, nu numai pentru Sași și Secui, libertatea de a întreține școli particulare în limitele bunelor moravuri și siguranței Statului. În cadrul acestui control, pe care de altfel îl recunoaște expres articolul citat, nimic nu împiedică libera organizare și administrarea proprie a oricărei școli particulare, prin urmare și a școlilor întreținute de comunitățile săsești sau secuiești. Declarația de principii din fruntea articolului despre învățământ, declarație aplicabilă, în genere, oricărui fel de școli particulare, este deci suficientă pentru garantarea școlilor particulare ale minorităților.

Controlul, pe care statul îl va exercita asupra școlilor săsești și secuiești, nu va fi decât cel general stabilit prin declarația de principii, și anume, control în ce privește siguranța statului, garanțiile de moralitate și capacitate ale corpului profesoral, lipsa de caracter profesional al școlilor și în sfârșit, pentru învățământul primar, instrucție suficientă și organizată după normele generale stabilite de stat. Înăuntrul acestor limite va rămâne comunităților Secuilor și Sașilor din Transilvania, ca în genere tuturor comunităților particulare, deplina libertate pentru o administrare și organizare proprie. Credem însă, că în interesul special al elevilor, aceste comunități vor căuta să se apropie chiar în organizarea internă a școlilor lor particulare, cât mai mult de organizarea școlilor publice. Aceasta din nevoia de a crește pe elevii lor în spiritul cultural și patriotic al statului, în care vor trăi și în care la majorat vor fi cetățeni cu drepturi depline, pentru ca odată eșiți în societate să nu se găsească în inferioritate socială, ca cultură, ca limbă și ca suflet, față de ceilalți cetățeni ai statului român.

Dacă însă prin autonomie se înțelege crearea înăuntrul statului român a unui organism independent, cu drept de auto-conducere, după norme, pe care să și le fixeze el însuși, deseori în opoziție cu interesele superioare ale statului, atunci Constituția română nu poate prin acest articol, căci statul nostru trebuie să fie, înainte de toate, o unitate indivizibilă și unitară în scopurile

sale superioare. Chiar interesul membrilor acestor comunități, recunoscuți cetățeni deplini ai acestei țări, este de a nu căuta să alcătuiască înlăuntrul statului organisme autonome, — surse de viitoare conflicte și organe de deviere a conștiinței cetățenești, care tocmai pentru traiul și conviețuirea socială, trebuie formată nu numai în respectul ideii de stat, dar și în dorința unei colaborări la scopurile superioare ale țării; ca o parte desigur distinctă a unității sociale, dar nu independentă și ostilă.

În tot cazul, fie în înțelesul cel dintâi, fie în acest al doilea, articolul de mai sus nu poate intra în cadrul viitoarei Constituții, căci în prima sa accepție ar constitui o repetare de prisos a unor principii generale stabilite încă dela început și a căror aplicare în amănunte ar fi o chestiune de lege specială, iar în cea de a doua accepție, ar fi o dispozițiune cu totul nepotrivită cu spiritul fundamental al Constituției noastre.

Cu totul altfel se pune chestiunea relativ la celelalte două articole, art. 9 și 10, care se referă la învățământul limbii materne și la întreținerea din bugetul statului a școlilor minorităților de altă limbă.

În această privință socotim că e nevoie de un text constituțional expres, care să garanteze aceste drepturi. Românii, a căror luptă istorică peste munți a fost tocmai pentru conservarea în școlile lor a limbii materne, nu pot tăgădui astăzi minorităților de altă limbă, devenite parte integrantă din statul român, dreptul la o educație bazată la început pe studiul limbii materne. În afară de faptul că acest drept a devenit astăzi un drept cu caracter internațional, în sensul că e recunoscut de conștiința aproape unanimă a tuturor popoarelor, el are și o îndreptățire pedagogică, fiindcă e nefiresc să iei copilul, abia ieșit din mediul familial, unde nu a auzit decât limba sa maternă, și să-l pui deodată la studiul unei limbi, care pentru moment îi este cu totul străină și în studiul căreia nu poate fi introdus decât treptat și paralel cu studiul limbii sale materne.

Discuție nu poate fi decât în privința întinderii acestui drept. Va fi el admis deopotrivă în învățământul de

orice grad sau restrâns numai la instrucția primară? Credem că dacă e un drept și o necesitate pentru instrucția primară, el devine o piedecă și se întoarce chiar împotriva acelor, pentru cari la început se garantase, dacă e menținut în aceeași proporție și în învățământul mijlociu și în cel superior. Ar fi o greșeală, care ar dăuna, în primul rând, chiar minorităților de altă limbă, dacă s'ar crea școli secundare și superioare, pe baza studiului limbii materne a minorităților, căci elevii acestor școli s'ar găsi la terminarea studiilor în stare de inferioritate socială față de ceilalți cetățeni, ai statului, neposedând limba, cultura și fondul sufletesc al majorității populației, — aceasta ar fi dăunător armoniei sociale și ar îngreuna chiar și posibilitățile de trăi și dezvoltare a minorităților. De aceea socotim că, în ce privește școlile publice, studiul pe baza limbii materne a minorităților trebuie restrâns numai la învățământul primar. De altfel, tratatul cu Austria vorbește asemenea numai de școala primară, (art. 10, al. 1): „guvernul român va da ușurințe potrivite, pentru ca în școlile primare instrucția să fie dată, în limba lor proprie, copiilor supușilor români de altă limbă, de cât cea română“.

În școlile, care vor funcționa pe baza studiului limbii minorităților, învățătura limbii române va fi declarată obligatorie. Se face aceasta nu numai în interesul statului, dar mai ales al copiilor de limbă străină, cărora le trebuie dată posibilitatea ca încă din vârsta cea mai fragedă să fie deprinși cu limba majorității locuitorilor, limbă oficială a statului, în care vor trăi și ai cărui cetățeni vor fi. Tratatul cu Austria are un alineat special în această privință, în care stabilește, anume, că: „guvernul român poate face în zisele școli învățământul limbii române obligatoriu“. Dacă prin acest învățământ se va înțelege și predarea în această limbă a câtorva studii fundamentale, ca geografia și istoria; e o chestiune de amănunt, pe care o va lămuri o dispoziție specială. Spre deosebire însă de sistemul statului ungar, care căuta să aibă prin impunerea obligatorie a limbii maghiare în școlile naționalităților, un instrument de

desnaționalizare, pentru noi această impunere este făcută mai mult în interesul minorităților, — de aceea învățământul limbii române în aceste școli se va îndruma nu în spre dobândirea de cunoștințe științifice sau literare, ci predându-se după o metodă vie, să se dea posibilitatea de a vorbi în această limbă chiar și numai după absolvirea școlii primare.

Cum toți cetățenii țării, indiferent de naționalitate, contribuiesc deopotrivă la sarcinile statului, e firesc că în regiunile, unde se găsește o proporție considerabilă de cetățeni români de altă limbă decât cea română, statul, împreună cu județul și comuna, să întreprindă din bugetul lor școli publice primare, organizate pe baza studiului limbii minorităților, în înțelesul arătat mai sus, adică cu obligativitatea limbii române. Astfel se va satisface, ca necontrar spiritului fundamental al organizației noastre de stat, și alineatul 2 din art. 10 al tratatului de pace, care prevede, în ce privește instrucția primară, acest drept pentru minorități.

Un text, care în această chestiune a limbii minorităților ar satisface deopotrivă și cerințele statului și drepturile minorităților, credem că ar fi următorul: „În orașele și județele unde se află proporții considerabile de cetățeni români de altă limbă, decât cea română, instrucția primară va fi dată copiilor acestor cetățeni în limba lor proprie, învățământul limbii române fiind însă obligatoriu“.

Organizarea Universităților

Constituția va trebui să conție și câteva principii relative la Universitate.

Învățământul nostru universitar organizat după tipul vechiu al facultăților, suferă de două lacune organice. Ii lipsește, pe deoparte, coordonarea cu celelalte grade de învățământ, întrucât trăiește izolat, fără un contact direct și ierarhic cu învățământul primar și secundar, care ar trebui să-i fie subordonate; iar pe de altă parte, fiind rămas la tipul medieval al celor 5 facultăți, întreg învățământul tehnic și aplicat, care astăzi re-

prezintă partea vie și actuală a învățământului universitar, s'a dezvoltat alături și în afară de Universitate.

Prin nouă organizare constituțională trebuie ca Universitatea să fie scoasă din această izolare și anemiare. Imitându-se organizarea prevăzută de legea lui Napoleon din 1807, învățământul va trebui grupat în Universități cu un înțeles teritorial, iar în lăuntrul fiecărei circumscripții universitare se va urmări coordonarea cât mai strânsă a întregului învățământ și subsumarea în chiar cadrul organic al Universității, a tuturor școlilor de învățământ superior aplicat, ca școala politehnică, școala de arhitectură, școală veterinară și zootehnică, academia de comerț, agricultură, silvicultură, etc.

Pentru ca Universitatea să înceteze în același timp de a duce o viață lipsită de orice independență și pentru a se înlătura una din cauzele însemnate, care împiedică dezvoltarea sa, vor trebui lămurite principial, chiar prin Constituție, raporturile Universității cu statul și întinderea drepturilor sale.

Universitatea noastră, aflată într'un conflict continuu cu Ministerul în privința atribuțiilor sale, nu a avut până acum libertatea și mijloacele de a se dezvolta singură. Trebuie ca prin noua organizare constituțională, în virtutea principiului diviziunii muncii, să i se dea Universității dreptul la o viață proprie. Această independență, care în nici un caz nu va avea înțelesul unei autonomii medievale, se va exercita în limitele unui control general al Statului, stabilit în amănunte printr'o lege organică specială.

Dar în cadrul odată fixat, Constituția însăși va trebui să acorde Universității dreptul de a se conduce singură, adică de a administra cum va crede fondurile bugetare, pe care statul sau particularii le vor pune la dispoziție și mai ales acela de a avea o completă libertate în ceea ce privește activitatea sa culturală și științifică.

Devenite instituții proprii, Universitățile vor putea ajunge astfel cu timpul adevărate fundațiuni culturale, în felul celor anglo-saxone, cărora nu le va lipsi desigur nici sprijinul larg al banului și inițiativei particulare.

Formula constituțională, pe care o credem nimerită relativ la Universitate, este următoarea : „Invățământul superior este organizat în Universități. O lege specială va determina normele pentru organizarea lor ca instituții proprii, asigurându-le pentru îndeplinirea rolului lor o acțiune administrativă și culturală de sine stătătoare“.

III. Biserica.

Libertatea cultelor și controlul statului.

Desvoltarea progresivă a unui popor e condiționată nu numai de instituțiile sale materiale, ci de o realitate mai profundă și mai statornică, forța sufletească.

În această privință, biserica are o înaltă valoare, căci prin puterea ei misterioasă sufletul uman mărginit se înalță spre infinitul aspirațiilor ideale.

Interesul superior al statului cere însă ca această puternică forță spirituală să fie canalizată și îndreptată în sensul scopurilor generale ale națiunii. De aceea, Constituția va trebui să stabilească un regim general al cultelor, care să fixeze normele de organizare ale bisericii și raportul său cu statul.

Cum însă biserica, deși universală în tendința ei, a luat totuși diferite înfățișeri, potrivit vremurilor și mediului social, întâiul punct pe care trebuie să-l stabilească Constituția este garantarea libertății tuturor credințelor religioase.

Această toleranță în materie religioasă, pe care societatea modernă a câștigat-o cu atâta trudă, a fost pentru neamul nostru totdeauna o tradiție istorică, și astăzi, după atâtea secole, nu e nici un motiv ca spiritul acesta tradițional să se schimbe.

Controlul superior al tuturor bisericilor trebuie însă rezervat statului, căci e nevoie ca acesta, spre a nu-și primejdui existența, să vegheze în anumite privințe asupra vieții sufletești a cetățenilor săi. Controlul va fi însă mărginit, întocmai ca pentru învățământ, mai ales la o supraveghere generală din punctul de vedere al bunelor mo-

ravuri și al siguranței publice. Statul trebuie să vegheze ca diferitele culte să nu propage idei subversive, ca submasca bisericii să nu se ascundă interese vrăjmașe și ca formarea sufletelor să nu se facă în sens dăunător statului, ci în concordanță cu interesele generale ale societății. Din aceleași puncte de vedere statul va exercita un control și asupra personalului ecleziastic, precum și în unele cazuri asupra administrării bunurilor bisericești ale diferitelor comunități.

În ce privește cultele nenaționale acest control al statului este un drept recunoscut prin art. 21 al actualei Constituții, prin practica internațională și chiar prin stipulațiile tratatului dela St.-Germain, iar în ce privește biserica ortodoxă, el e în conformitate cu canoanele religiei Răsăritului și cu tradiția seculară a țării.

Raportul dintre puterea bisericească și cea laică a variat în decursul vremurilor. Și astăzi există în diferitele state felurite sisteme. Unele s'au oprit la vechiul sistem al papei Grigorie al VII-lea (anul 1073), în care se recunoaște de stat puterea autocrată a bisericii, altele din potrivă, au adoptat sistemul contrar al lui : „cujus est regio, illius religio“, în care biserica este dominată de stat. Sistemul lui Constantin cel mare, al unei biserici dominante, este practicat de asemenea în multe state, altele trăiesc pe baza sistemului concordatar, în felul celui al lui Napoleon din 1801 și în sfârșit parte au declarat separația, ca Statele-Unite în 1833 și Franța în 1905. În acest sistem biserica este în condiția oricărei asociații particulare.

În regimul democratic actual, sistemul autocratic al lui Grigorie al VII-lea, în care statul este încălcat de biserică, nu mai poate subsista, biserica neputând fi decât colaboratoarea statului pentru formarea sufletescă a masselor. Nici separația dintre biserică și stat nu ar putea avea la noi vreun sens, fiind împotriva tradiției noastre istorice și putând da naștere la lupte interne, care ar slăbi puterea de rezistență a neamului. I-ar rămâne statului să aleagă între celelalte trei sisteme.

Nu credem însă că ne-am putea opri numai la un

„singur sistem de organizare a raportului dintre stat și biserică. Condițiilor actuale, în care numeroase confesiuni ale minorităților subsistă alături cu biserica majorității cetățenilor, nu le vom putea corespunde decât prin adoptarea mai multor sisteme : sistemul bisericii dominante și al legăturii strânse pentru biserica națională, sistemul concordatar pentru biserica romano-catolică și sistemul „cuius regio“ pentru restul confesiunilor.

Biserica Națională

Biserica ortodoxă nu poate fi pe acelaș picior de egalitate cu restul confesiunilor, de oarece ea face parte integrantă din sufletul neamului. În tinda ei s'au instruit în trecut atâtea generații ; ea a contribuit la cimentarea vieții noastre naționale ; ea reprezintă în acelaș timp credința majorității populației.

Declarată neatârnată de orice chiriarchie străină în 1885 sub Regele Carol și Mitropolitul Calinic, păstrând legătura spirituală cu Biserica ecumenică a Răsăritului, ea trebuie însă reorganizată spre a putea corespunde nevoilor sociale actuale și condițiilor naționale ale României Mari.

În primul rând, biserica ortodoxă trebuie unificată. Acum când diferitele provincii române s'au unit, frații de aceeași credință susletească trebuie să aibă și aceeași biserică. Constituția va stabili prin urmare că în tot Regatul român biserica ortodoxă va avea o organizare unitară.

În al doilea rând, spre a fi o forță vie, iar nu o reminiscență a trecutului, ea trebuie adaptată spiritului social al vremii. În această privință, biserica ortodoxă, mai ales cea din vechiul regat, e prea lipsită de viață și e nevoie ca energia sa spirituală să fie desmorțită. Vorba apostolului Pavel : „biserica tuturor toate să se facă, spre a-i dobândi întru Domnul“.

Biserica ar trebui să aibă pe viitor o libertate mai mare de acțiune și o organizație mai proprie decât în prezent. În legătura sa cu statul, acesta să nu înăbușe dezvoltarea morală și materială a bisericii, din potrivă să în-

lesnească existența sa de sine stătătoare în armonia generală a statului.

Cum în toate instituțiile se caută astăzi să se dea conducerea în seama celor competenți, tot așa și afacerile bisericești trebuie să încredințate oamenilor bisericii, atâta timp cât interesele superioare ale statului nu sunt periclitate. De asemenea, biserica va trebui de aci înainte să-și poată îndruma și forma, cum va crede de cuviință, personalul de care are nevoie. Preoții nefiind funcționari obișnuiți, pregătirea lor sufletească trebuie să aparțină bisericii. În această privință, statul va trebui să se mărginească numai la o supraveghere generală din punct de vedere al ordinii publice și al culturii naționale.

Biserica, de asemenea, trebuie să participe mai activ la administrarea fondurilor ce i se pun la dispoziție pentru satisfacerea cerințelor religioase. În administrarea acestor fonduri statul nu se va amesteca, decât ca să vegheze ca mânăuirea banului public să se facă corect și ca destinația fondurilor să nu se schimbe.

Principiile democratice care ne stăpânesc astăzi, trebuie aplicate și în biserică. Vechea organizare oligarhică trebuie să facă loc unei organizări mai democratice, solidarizându-se la mersul bisericii întregul popor credincios, care va fi admis să participe la conducere alături cu clerul înalt și cu clerul de mir. Participarea elementelor laice va da desigur o nouă viață bisericii.

Această participare e admisă de canoanele bisericești (vezi canon. 34 apostolic, canon. 5 al. 1 sinod. ecumenic și canon. 2 al. 2 sinod. ecumenic), de cărțile sfinților părinți (vezi Sf. Ciprian, „consensu plebis“) și e în conformitate cu datinele cele vechi ale țării, din vremea întâilor voievozi. Pentru viitoarea organizare a bisericii s'ar putea lua ca punct de plecare statutul organic al lui Șaguna, care e întocmit pe baze democratice și care desigur s'ar putea îmbunătăți potrivit noilor condiții. Partidul liberal a propus o astfel de organizare democratică încă din 1909 prin proiectul lui Haret.

Numai afacerile de natură pur spirituală sau dogmatică vor rămâne în competența exclusivă a sinodului

superior bisericesc, format numai din arhieriei, fără nici un amestec al mirenilor, aceasta în conformitate cu prescripțiile canonului 56 apostolic.

Biserica unită, care este și ea o biserică națională, cu un trecut de însemnate servicii pentru cauza neamului, va trebui organizată în așa fel încât să-și păstreze și pe viitor caracterul său național. De aceea această biserică nu trebuie înglobată, printr'un concordat eventual cu Sf. Scaun, în regimul bisericii romano-catolice, ci ea trebuie să-și păstreze și de aci înainte regimul său deosebit. Căci interesul superior al statului cere ca această biserică să se apropie cu timpul de cealaltă biserică națională, contribuind împreună la formarea unității sufletești a neamului. Aceasta cu atât mai mult, cu cât motivul istoric, care a determinat pe o parte din Români să se unească cu biserica latină, nu mai există astăzi.

Celelalte culte.

Situația bisericii romano-catolice se va putea statornici printr'un concordat, încheiat însă numai în baza principiilor stabilite de constituție, adică numai în cadrul regimului instituit pentru toate cultele în genere.

Statul va trebui să-și rezerve prin acest concordat un drept de control asupra numirii episcopilor și clerului de mir, spre a putea împiedeca să se strecoare între slujitorii acestei biserici elemente dușmane țării. Se va prevedea, de asemenea, și condiția ca membrii clerului și ai diferitelor congregații să fie cetățeni români și, în sfârșit, ca statul să aibă un drept superior de control asupra administrării bunurilor eclesiastice.

Pentru celelalte confesiuni se va admite sistemul „cujus regio“, adică al libertății sub controlul statului.

Prin libertatea cultului se înțelege dreptul pentru fiecare confesiune de a avea biserici proprii și de a întrebuința în slujba religioasă o limbă chiar diferită de limba oficială a statului, dreptul de a-și forma potrivit necesităților sale spirituale personalul bisericesc și, în sfârșit, dreptul ca în orice școală nimeni să nu fie silit a se închina în altă credință, decât în a sa proprie și de

a-și putea exercita în școlile sale particulare, în mod liber fără excluderea însă a celorlalte credințe, religia proprie.

Controlul statului va consta, în afară de supravegherea generală în privința siguranței publice și a formării suflorlești a membrilor confesiunii în concordanță cu interesele generale ale statului, și în dreptul de a recunoaște sau nu, prin lege, organizarea administrativă a unei comunități religioase. Va fi deci totdeauna nevoie de o lege specială, prin care statul, fără a se amesteca în afacerile spirituale ale unei confesiuni și fără a pune vreo piedecă organizării sale ierarhice, să recunoască organizarea administrativă a fiecărei confesiuni, statul neputându-se desinteresa de felul cum e organizată biserica oricăroră dintre cetățenii săi.

În sfârșit, cum toți contribuiesc deopotrivă la sarcinile publice, statul va fi dator să contribuie din bugetul său și la întreținerea bisericilor cetățenilor români de altă credință, decât cea națională, în anumite condițiuni care se vor determina printr-o lege specială. Această dispoziție constituțională este în acord și cu prevederile alineatului 2 din art. 10 al convenției speciale anexată tratatului dela St.-Germain.

Dimitrie Ioanițescu

ANTE-PROIECT
DE
CONSTITUTIE
A
ROMÂNIEI MARI

TITLU PRELIMINAR
România și teritoriul său

ART. 1.

Regatul României este un stat unitar și indivizibil. Culorile sale sunt : albastru, galben și roșu.

Orașul București este capitala Regatului. (Art. 1, 123, 124).¹⁾

ART. 2.

Teritoriul României este nealienabil. Limitele sale nu se pot rectifica decât în virtutea unei legi.

Pe teritoriul României nu se pot stabili colonii de neam străin. (Art. 2, 3).

PARTEA I-a
Organizarea statului

ART. 3.

Toate puterile statului emană de la națiune care nu le poate exercita decât numai prin delegație și după principiile și regulile Constituției de față. (Art. 31).

¹⁾ Cifrele din parantez indică numărul articolelor corespunzătoare din vechea Constituție.

CAP. I.

Despre Rege

1. Despre puterile Regelui.

ART. 4.

Regele este șeful Statului și Capul Armatei. Persoana sa este neviolabilă, miniștrii singuri fiind răspunzători. (Art 92).

ART. 5.

La sarea sa pe tron Regele va depune mai întâi în fața Adunărilor întrunite următorul jurământ : „Jur de a păzi Constituția și legile țării, de a menține drepturile naționale ale poporului român și integritatea teritoriului“. (Art. 87).

ART. 6.

Regele numește și revoacă pe miniștri.

El poate refuza sancțiunea legilor.

El are dreptul de a dizolva ambele Corpuri legiuitoare deodată sau numai una din ele. Actul de dizolvare trebuie să conție convocarea alegătorilor până în două luni și a Corpurilor legiuitoare până în trei luni.

El are dreptul de amnistie în materie politică.

El acordă decorațiile române în conformitate cu legile.

Decorațiile străine nu se vor putea purta de Români decât cu autorizarea Regelui. (Art. 93, 12).

ART. 7.

Regele cu guvernul său :

negociază cu statele străine convențiile pentru comerț, navigație și alte asemenea ; aceste acte trebuie să supuse puterii legislative și aprobate de ea ;

încheie tratatele politice și convențiile militare ;

declară războiul și ordonă mobilizarea, aceste acte trebuie să aduse la cunoștința parlamentului la prima sa întrunire ;

încheie tratatele de pace, care însă trebuie să supuse ratificării Corpurilor legiuitoare ;

are dreptul de a ierta sau micșora pedepsele în materii criminale, afară de ceea ce este stabilit în privința miniștrilor ;

are dreptul de a convoca în sesiune extraordinară Adunările , precum și a le amâna. Această amânare însă nu poate fi mai lungă de două luni, nici reînviată în aceeași sesiune ;

numește și revoacă în funcțiuni publice în conformitate cu dispozițiile constituției și a legilor speciale. (Art. 93, 95).

ART. 8.

Nici Regele, nici guvernul său nu poate suspenda cursul urmării sau al judecării ; interveni în vreun mod în administrarea justiției ; modifica sau suspenda legile sau scuti pe cineva de executarea lor. (Art. 93).

ART. 9.

Regele nu are alte puteri decât acele date prin Constituție. Orice act al Regelui va fi contrasemnat de un ministru, care prin aceasta devine singur răspunzător. (Art. 96, 92).

2. *Despre succesiunea și vacanța Tronului.*

ART. 10.

Puterile constituționale ale Regelui sunt ereditare în linie coborâtoare, directă și legitimă a dinastiei române a Regelui Carol I de România, din bărbat în bărbat, prin ordinul de primogenitură și cu excluziunea perpetuă a femeilor și coborâtorilor lor. (Art. 82).

ART. 11.

La moartea Regelui Adunările se întrunesc chiar și fără convocare, cel mai târziu 10 zile după declararea morții spre a primi jurământul noului Rege. În acest scop ele se întrunesc chiar dacă se găsesc dizolvate. (Art. 85).

ART. 12.

De la data morții Regelui și până la depunerea jurământului de către urmașul său, puterile constituționale ale Regelui sunt exercitate în numele poporului Român de miniștrii întruniți în consiliu și sub a lor răspundere. (Art. 86).

ART. 13.

În lipsă de coborători în linie bărbătească ai Majestății Sale Carol I de România, tronul este vacant. (Art. 83).

ART. 14.

În caz de vacanță a tronului ambele Corpuri legiuitoare se întrunesc de îndată chiar fără convoacare într'o singură Adunare și aleg prin vot secret o Locotenență Regală, compusă din trei persoane, care vor exercita puterile regale până la suirea pe tron a noului Rege.

În urmă cel mai târziu în opt zile dela întrunirea lor, aleg prin vot secret un Rege dintr'o dinastie suverană străină.

Prezența a trei pătrimi din numărul total al membrilor cari compun fiecare din ambele Adunări și majoritatea de două treimi a membrilor prezenți, sunt necesare spre a se putea face această alegere.

La caz când alegerea nu s'a putut face în termenul mai sus prescriș, atunci în a noua zi la amiazi Adunările întrunite vor proceda la alegere, oricare ar fi numărul membrilor prezenți și cu majoritate absolută a voturilor.

Adunările se întrunesc chiar dacă în momentul vacanței tronului ele se găesc dizolvate. (Art. 84).

3. *Despre statutul familiei Regale.*

ART. 15.

Se va întocmi un statut al familiei regale, în care după propunerea Regelui și cu aprobarea parlamentului se pot prevedea pentru membrii familiei regale și unele limitări la drepturile generale individuale. (Art. nou).

ART. 16.

Coborătorii Regelui Carol I al României vor fi crescuți în religia ortodoxă română. (Art. 82).

ART. 17.

Nici un membru al familiei regale nu poate fi ministru. (Art. 98).

ART. 18.

Regele este major la vârsta de 18 ani împliniți. (Art. 87).

ART. 19.

Regele în viață fiind, poate numi o regență compusă din trei persoane care, după moartea lui, să exercite puterile regale în timpul minorității urmașului la tron. Această numire se va face cu aprobarea Parlamentului dată în forma prescrisă de Constituție pentru alegerea Locotenenței regale. (Art. 88).

ART. 20.

Dacă, la moartea Regelui, Regența nu s'ar găsi numită și urmașul la tron ar fi minor, ambele Adunări întrunite vor alege o Regență, procedând după formele prescrise de Constituție pentru Locotenența regală. (Art. 88).

ART. 21.

Membrii Regenții nu intră în funcțiune decât după ce vor fi depus solemn, înaintea ambelor Adunări întrunite, jurământul prescris de Constituție pentru Rege. (Art. 88).

ART. 22.

Regența va exercita totdeodată și tutela urmașului la tron, în tot timpul minorității sale. (Art. 88).

ART. 23.

Dacă Regele se află în imposibilitate de a domni, miniștrii după ce constată legalmente această imposibilitate, convoacă îndată Adunările, care prin vot secret aleg o Regență.

Această Regență va exercita odată cu puterile regale și tutela, dacă va fi cazul. (Art. 89).

ART. 24.

Nici o modificare nu se poate aduce Constituției în timpul Regenții. (Art. 90).

ART. 25.

Când Regele se găsește în afară de hotarele țării puterile regale se exercită de Consiliu de miniștri sub rezerva aprobării ulterioare a Regelui. (Art. nou).

ART. 26.

Regele nu va putea fi totdeodată și Șeful unui alt stat, fără consimțământul Parlamentului, dat în prezența a cel puțin două treimi din numărul total al membrilor cari compun Adunările și cu aprobarea a cel puțin două treimi din voturile membrilor de față. (Art. 91).

ART. 27.

Legea fixează lista civilă a Regelui. (Art. 94).

CAP. II.

Despre puterea legiuitoare

ART. 28.

Puterea legiuitoare se exercită colectiv de Rege și de cele două Corpuri legiuitoare.

Orice lege are nevoie de învoirea fiecărui din acești trei factori ai puterii legiuitoare.

Nici o lege nu poate fi însă supusă sancțiunii regale, decât după ce se va fi discutat și votat liber de ambele Adunări. (Art. 32).

1. Reprezentanța Națională.

ART. 29.

Reprezentarea națională se împarte în două Adunări : Adunarea Deputaților și Senatul. (Art. 32).

I. Adunarea Deputaților.

ART. 30.

Adunarea Deputaților se compune din deputați aleși de cetățeni români, majori, prin vot universal, egal, direct, obligatoriu, cu scrutin secret și pe baza reprezentării proporționale. (Art. 57, modificarea dela Iași).

ART. 31.

Alegerea se face pe circumscripții județene.

Fiecare județ formează o circumscripție electorală și alege câte un deputat la fiecare număr de 50.000 locuitori români. La

fiecare zece ani legea electorală poate schimba această proporție ținând seama de numărul populației.

Numărul deputaților de ales în fiecare circumscripție se stabilește după recensământul populației de legea electorală. (Art. nou).

ART. 32.

Pentru a fi ales deputat se cere a fi cetățean român, în vârstă de 25 ani împliniți, cu exercițiul drepturilor civile și politice, cu domiciliul real în România și cu știință de carte. (Art. 65).

II. Senatul.

ART. 33.

Senatul se compune din senatori aleși și din senatori de drept. (Art. 67, modificarea dela Iași).

ART. 34.

Toți cetățenii români dela vârsta de 40 ani împliniți, iar cei cu știință de carte dela vârsta de 25 ani împliniți, adunați într'un singur colegiu și pe circumscripții județene, aleg prin vot obligator, egal, direct și secret 110 senatori. Numărul de senatori ce trebuie ales pe fiecare județ, este stabilit după populație. (Art. nou).

ART. 35.

Consilierii județeni și cei ai comunelor urbane și rurale, întruniți împreună într'un singur colegiu, aleg din sânul lor, prin vot obligator, egal, direct și secret, câte un senator de fiecare județ.

Comunele și județele care ar fi administrate de comisii interimare, vor fi reprezentate în acest colegiu electoral de membrii consiliilor dizolvate, afară de cazul când dîsolvarea lor a fost făcută pentru acțiune împotriva siguranței statului. (Art. nou).

ART. 36.

Membrii Camerilor de Comerț, Industrie, Muncă și Agricultură, întruniți în colegii separate, aleg din sânul lor câte un senator de fiecare categorie și pentru fiecare circumscripție regională. Țara se împarte în acest scop în 9 circumscripții electorale stabilite prin tabloul anexat legii electorale. (Art. nou).

ART. 37.

Profesorii universitari, întruniți în colegii, pe Universități, aleg dintre ei câte un senator de fiecare Universitate. (Art. nou).

ART. 38.

Consistorul superior bisericesc al bisericii ortodoxe române alege dintre preoții mireni un senator. (Art. nou).

ART. 39.

Sunt de drept membrii ai Senatului :

a) Moștenitorul Tronului dela vârsta de 18 ani impliniți. El însă nu va avea vot deliberativ decât dela vârsta de 25 ani impliniți.

b) Mitropoliții bisericilor naționale.

c) Câte un reprezentant recunoscut pentru întreaga țară a confesiunilor romano-catolice, evanghelică, reformată, mozaică și mahomedană, într-un cânt au calitatea de cetățean român.

e) Șeful marelui Stat major al Armatei.

e) Doi din generalii de corp de armată, în activitate, cei mai vechi în grad. (Art. nou).

ART. 40.

Pentru a fi ales în Senat se cere : a fi cetățean român în vârsta de 40 ani impliniți, cu exercițiul drepturilor civile și politice, cu domiciliul real în România și cu știință de carte. (Art. nou).

III. Dispozițiuni comune ambelor Adunări.

ART. 41.

Membrii Adunărilor reprezintă Națiunea, nu numai județul sau instituțiunea care i-a ales. (Art. 38).

ART. 42.

Nimeni nu poate face parte în acelaș timp din ambele Corpuri legiuitoare. (Art. 41).

ART. 43.

Membrii Adunării Deputaților și acei ai Senatului se aleg pe patru ani.

1) Unii din membrii comisiunei au fost de părere ca toți cei trei reprezentanți ai Armatei, fiind funcționari, să aibă numai vot deliberativ.

Legea electorală hotărăște incapacitățile și incompatibilitățile, precum și mersul operațiunilor electorale. (Art. 66, 65).

ART. 44.

Deputații și Senatorii care au primit a fi numiți de guvern într'o funcție salariată, bugetară sau cu diurnă, pierd de plin drept mandatul lor de reprezentant al Națiunii.

Această dispozițiune nu se aplică miniștrilor și subsecretarilor de stat (Art. 42).

ART. 45.

Nici unul din membrii Corpurilor legiuitoare nu poate fi urmărit pentru opiniunile și voturile date de dânsul în timpul mandatului său. (Art. 51).

ART. 46.

Nici un membru al uneia din Adunări nu poate, în timpul sesiunii, să fie nici urmărit, nici arestat, decât cu autorzația Corpului din care face parte, afară de cazul de flagrant delict de crimă.

Dacă a fost arestat preventiv sau urmărit în timpul când sesiunea era închisă, urmărirea sau arestarea trebuie să aibă aprobarea Adunării din care face parte, îndată după deschiderea sesiunii parlamentare. (Art. 52).

ART. 47.

Adunările au dreptul exclusiv de a exercita înlăuntrul localului propria lor poliție, prin președintele lor, care singur, după în-cuviințarea Adunării, poate da ordin trupei de serviciu. (Art. 53).

ART. 48.

Nici o putere armată nu se poate pune în jurul unei Adunări fără învoirea ei. (Art. 54).

ART. 49.

Fiecare reprezentant al Națiunii primește o indemnitate fixată prin lege. (Art. nou).

IV. Modul de funcționare al Corpurilor Legiuitoare.

ART. 50.

Sesiunile Senatului și Adunării Deputaților încep și se sfârșesc în același timp. Intrunirea unei singure Adunări, în afară de timpul sesiunii amândurora, este nelegală și actele sale sunt nule de drept. (Art. 81).

ART. 51.

Fiecare din Adunări deliberează și ia rezoluții separat, afară de cazurile anume specificate în Constituția de față. Adunările întrunite lucrează sub conducerea celui mai în vârstă din președinții Corpurilor legiuitoare. (Art. 54).

ART. 52.

La 1 Noembrie al fiecărui an, Corpurile legiuitoare se întrunesc fără convocare, dacă Regele nu le-a convocat mai înainte.

Durata fiecărei sesiuni este de patru luni. Deschiderea și închiderea sesiunilor se face prin Mesagiu Regal. (Art. 95).

BCU Cluj / Central University Library Cluj.

ART. 53.

Validarea mandatelor celor aleși se face de Curtea de Casație în secțiuni unite. Legea electorală va determina procedura de urmărit. (Art. nou, vezi și Art. 40).

ART. 54.

În fiecare sesiune Adunările își aleg din sânul lor un președinte, vice-președinți și pe ceilalți membri ai Biroului. (Art. 43, 44).

ART. 55.

Ședințele Adunărilor sunt publice. Regulamentul fixează cazurile și modul în care aceste ședințe pot fi declarate secrete. (Art. 39).

ART. 56.

Adunările țin ședințe cu o treime din numărul membrilor cari compun Corpul. Orice rezoluție nu poate fi însă luată decât cu aprobarea a cel puțin o pătrime din numărul total al membrilor Corpului, afară de cazurile în care Constituția și regulamentele Cor-

purilor legiuitoare, recunosc necesitatea unei majorități speciale.
(Art. 45).

ART. 57.

La debaterile Adunărilor prezența cel puțin a unui ministru
e necesară.

Adunările pot pretinde ca la deliberările lor, în interesul des-
baterilor, să fie față anumiți miniștri sau subsecretari de stat.
(Art. 99).

ART. 58.

Debaterile Corpurilor legiuitoare se fac în limba română.
(Art. nou).

ART. 59.

Inițiativa legilor aparține Regelui prin guvernul său și fie-
căruia din Corpurile legiuitoare.

Totuși, orice lege relativă la veniturile și cheltuelile statului
sau la contingentul armatei, trebuie să fie votată mai întâi de
Adunarea deputaților. (Art. 33).

ART. 60.

Orice propunere de lege se va examina mai întâi de comisi-
unile alese de fiecare Adunare dintre membrii săi. Aceste comi-
siuni pot funcționa și în afară de sesiune și vor putea cere, în nu-
mele Parlamentului, orice explicații guvernului cu privire la a-
tribuțiile lor speciale. (Art. nou).

ART. 61.

Voturile se dau personal și pe față, iar prin scrutin secret
numai în chestiuni de persoane.

Un proiect de lege nu poate fi însă adoptat decât după ce s'a
votat articol cu articol. (Art. 46).

ART. 62.

Orice propunere de lege discutată și aprobată de o Adunare
va fi trimisă printr'un Mesagiu Regal celeilalte Adunări, spre a
fi discutată și aprobată.

Proiectele de legi din inițiativă parlamentară aprobate de un

Corp, trebuiesc înaintate de guvern celui alt Corp înainte de sfârșitul sesiunii în curs. În caz contrariu, în sesiunea următoare, președintele Adunării care a aprobat proiectul, este dator a-l trimite el, direct, celeilalte Adunări. (Art. nou).

ART. 63.

Proiectele de legi votate de un Corp și modificate de celălalt se înapoiază celui dintâi spre a le discuta și aproba din nou.

Comisiunile parlamentare speciale ale celor două Corpuri legiuitoare pot fi întrunite împreună spre a discuta asupra modificărilor introduse și raportul lor se va supune hotărârii Corpului. (Art. nou).

ART. 64.

Nici o lege, nici un regulament de administrație generală, județeană sau comunală, nu pot fi obligatorii decât după ce se publică în chipul hotărât de lege. (Art. 126).

ART. 65.

Interpretarea legilor cu drept de autoritate se face numai de puterea legiuitoare. (Art. 34).

ART. 66.

Fiecare Corp legiuitor are dreptul de control asupra puterii executive reprezentate prin miniștri.

Acest control se exercită prin interpelări adresate miniștrilor și prin anchete parlamentare. (Art. 47, 49).

ART. 67.

Adunările determină, prin regulamentul lor, modul după care ele funcționează și își exercită atribuțiile. (Art. 53).

2. Consiliul legislativ.

ART. 68.

Se înființează un consiliu legislativ a cărui menire este să ajute în mod consultativ la facerea și coordonarea legilor, emanând fie de la puterea executivă, fie din inițiativă parlamentară, cât și la întocmirea regulamentelor generale de aplicare a legilor.

Consultarea consiliului legislativ este obligatorie pentru toate proiectele de legi, afară de cele cari privesc creditele bugetare; dacă însă într'un termen fixat de lege Consiliul legislativ nu își dă avizul său, Adunările pot proceda la discutarea și aprobarea proiectelor.

O lege specială va determina organizarea și modul de funcționare al Consiliului legislativ. (Art. nou).

CAP. III.

Despre puterea executivă

1. Despre miniștri.

ART. 69.

Puterea executivă este încredințată miniștrilor care o exercită în numele Regelui în modul stabilit prin Constituție. (Art. 35).

ART. 70.

Miniștrii întruniți formează Consiliul de miniștri. Președintele acestui consiliu este persoana care a fost însărcinată de Rege ca să formeze guvernul. (Art. nou).

ART. 71.

Miniștrii sunt obligați să supună Consiliului de miniștri spre a delibera și decide toate proiectele lor de legi; celelalte atribuții ale Consiliului de miniștri sunt fixate prin legea sa specială și prin orice altă lege. (Art. nou).

ART. 72.

Departamentele ministeriale se creiază prin lege, care le fixează în același timp și atribuțiile.

Pe lângă departamentele ministeriale se pot creia prin lege și subsecretari de stat, care pot fi și membri ai Corpurilor legislative. Subsecretarii de stat lucrează sub răspunderea miniștrilor respectivi. (Art. 130).

ART. 73.

Nimeni nu poate fi ministru sau subsecretar de stat decât dacă e cetățean român. (Art. 97).

ART. 74.

Dacă miniștrii sau subsecretarii de stat nu ar fi membri ai Corpurilor legiuitoare, ei pot lua parte la dezbateri fără a avea însă dreptul de vot. (Art. 99).

ART. 75.

Orice act al unui ministru sau al unui subsecretar de stat va fi contrasemnat de directorul sau șeful autorității administrative respective. (Art. nou).

2. *Despre răspunderea miniștrilor.*

ART. 76.

Miniștrii sunt solidari răspunzători de politica generală a guvernului și de actele decise în Consiliile de miniștri; iar fiecare ministru e personal răspunzător de actele departamentului său. (Art. nou).

ART. 77.

În nici un caz ordinul verbal sau înscris al Regelui nu poate apăra pe un ministru de răspundere. (Art. 100).

ART. 78.

Numai crimele și delictele comise de miniștri în afară de exercițiul funcțiunii lor se pedepsesc în conformitate cu dreptul comun; pentru cele comise de ministru în exercițiul funcțiunii sale, numai Corpurile legiuitoare și Regele au dreptul de a acuza și trimite pe ministru înaintea Inaltei Curți de Casație și Justiție, care singură, în secțiuni unite, este în drept să-l judece. (Art. 101).

ART. 79.

Punerea sub acuzațiune a miniștrilor de către un Corp legiuitor se va hotări cu majoritate de două treimi a membrilor prezenți. (Art. 101).

ART. 80.

Acuzațiunea pornită fie de Rege, fie de Corpurile legiuitoare, se va susține prin Parchetul Curții de Casație. (Art. 101).

ART. 81.

Actul ilegal al ministrului nu descarcă de răspundere solidară pe funcționarul care a contrasemnat, decât în cazul când acesta a atras atenția ministrului în scris. (Art. nou).

ART. 82.

Legea responsabilității ministeriale stabilește procedura de urmat pentru judecarea miniștrilor de Curtea de Casație și Justiție, precum și pentru exercițiul acțiuni civile a părții lezate.

În cazurile de răspundere ministerială pentru care legile penale nu prevăd o anume pedeapsă, nu se va putea aplica ministrului o pedeapsă mai mare decât detențiunea sau pierderea drepturilor politice pe timp limitat. (Art. 101, 102).

ART. 83.

Regele nu poate să ierte sau să micșoreze pedeapsa hotărâtă miniștrilor de Înalta Curte de Casație și Justiție, decât după cererea Corpurilor legiuitoare. (Art. 103).

ART. 84.

Orice parte vătămată de un decret sau o dispozițiune semnată sau contrasemnată de un ministru, care violează un text expres al Constituției sau al unei legi, poate cere Statului, în conformitate cu dreptul comun, despăgubiri bănești pentru dauna cauzată.

Fie în cursul acestei judecăți, fie după pronunțarea hotărârii, ministrul poate fi chemat, în urma votului unuia din Corpurile Legiuitoare, la răspundere civilă pentru dauna pretinsă sau suferită de stat (Art. nou).

3. Despre organizarea administrativă.

ART. 85.

Statul are directiva generală a activității publice în toate ramurile politice, sociale, culturale și economice, ajutându-se de organizațiile locale, județene și comunale, precum și de anume instituții publice de specialitate.

Serviciile publice care interesează viața întregii comunități, apărarea națională, monopolurile de interes general sau independența sa economică, se vor administra numai direct de stat; iar ser-

viciile secundare, cu caracter comercial și care nu pot împiedica acțiunea generală de stat, pot fi exploatare sub controlul său direct și prin alte instituții publice sau prin inițiativa particulară, cu sau fără participarea statului. (Art. nou).

ART. 86.

Interesele cu caracter pur local în ordinea administrativă, socială, culturală și economică sunt în căderea organizațiilor județene și comunale în conformitate cu legile speciale de descentralizare; statul păstrând dreptul de coordonare, ajutorare și de control al acestor instituțiuni.

Regimul general de impunere va trebui să asigure acestor organizații mijloacele necesare. (Art. nou).

ART. 87.

Teritoriul României este împărțit în județe, județele în comune. Impărțirea în județe nu poate fi schimbată sau rectificată de cât prin lege. (Art. 4).

ART. 88.

Interesele județene și comunale sunt încredințate, în conformitate cu legile speciale, unor consilii formate din membri aleși prin vot universal, egal, direct, secret, obligatoriu și cu reprezentarea minorităților, precum și din membri de drept. (Art. 37).

4. Organizarea financiară.

1. Despre impozite.

ART. 89.

Orice impozit al statului, județului și comunei nu se poate înființa, spori sau reduce decât în baza unei legi; cele județene și comunale vor trebui să aibă și încuviințarea prealabilă a consiliilor respective.

Prin lege se pot crea impozite și în folosul instituțiilor publice, care îndeplinesc atribuții de stat. (Art. 108, 109, 110).

ART. 90.

Nici o excepție nu se poate statorni în materie de impozit decât printr'o lege.

Nici o pensiuue sau gratificație în sarcina tezaurului public nu se poate acorda decât în virtutea legii generale corespunzătoare. (Art. 111, 112).

ART. 91.

În cadrul legilor, județele, comunele și anume instituții publice pot stabili, în folosul lor, taxe pentru servicii aduse publicului. (Art. nou).

II. Despre buget.

ART. 92.

Toate veniturile și cheltuelile statului trebuiesc trecute în buget.

Bugetul se întocmește de miniștri pe baza legilor existente. Consiliul legislativ își dă avisul său, dacă bugetul este întocmit în conformitate cu legile. (Art. 113).

ART. 93.

Ministrul de finanțe înaintează bugetul unei comisii parlamentare mixte, compusă din deputați și senatori, care îl examinează în anunțe și referă Corpurilor legiuitoare. (Art. nou).

ART. 94.

La 1 Noembrie a fiecărui an, bugetul trebuie prezentat spre a probare Corpurilor legiuitoare, întâi Camerii și apoi Senatului, care discută țifrele sale globale, repartizarea lor pe capitole, precum și referatul comisiei parlamentare mixte.

Odată cu prezentarea bugetului statului se va înainta Corpurilor legiuitoare și o dare de seamă generală de veniturile și cheltuelile anuale ale tuturor administrațiilor publice descentralizate și cu buget propriu. (Art. nou).

ART. 95.

Bugetul votat de Corpurile legiuitoare și sancționat de Rege intră în aplicare la 1 Ianuarie a fiecărui an. (Art. nou).

ART. 96.

Bugetul ordinar este aprobat numai pentru durata unui an. În vederea însă a unor trebuințe extraordinare, a căror satisfacere necesită o durată mai lungă, se pot întocmi cu aceleași formalități și bugete extraordinare pe mai mulți ani. Aceste bugete se vor depune însă numai odată cu cel ordinar. (Art. nou).

ART. 97.

În cazurile excepționale în care bugetul nu se votează în timpul, puterea executivă va îndestula serviciile publice după bugetul anului precedent, fără a putea merge cu acel buget mai mult de un an, peste anul care a fost votat.

Peste acest termen guvernul este răspunzător înaintea Parlamentului de neglijență în afacerile publice. (Art. 113).

ART. 98.

Legea contabilității generale a statului va fixa normele generale pentru întocmirea și aplicarea bugetului. (Art. nou).

ART. 99.

Orice lege care se propune Corpurilor legiuitoare necesită și noi cheltuieli va trebui să arate în același timp și resursele financiare din care ele se vor acoperi. (Art. nou).

III. Controlul financiar.

ART. 100.

Controlul preventiv și cel de gestiune al tuturor veniturilor și cheltuielilor administrațiilor publice se va exercita în numele Corpurilor legiuitoare de Curtea de Conturi. (Art. nou).

ART. 101.

Pe lângă fiecare autoritate publică vor funcționa anume reprezentanți ai Curții de Conturi, care vor supraveghea în chip preventiv ca ordonanțarea cheltuielilor să se facă numai în limitele bugetului și legilor. (Art. nou).

ART. 102.

În trei luni dela încheierea exercițiului financiar Ministerul

de finanțe va trimite comisiei financiare mixte, spre a o aduce la cunoștința Corpurilor legiuitoare, o situație de modul cum bugetul a fost aplicat pe articole și capitole. (Art. nou).

ART. 103.

Verificarea socotelilor generale ale statului, ca și ale tuturor administrațiilor publice se face de Curtea de Conturi cel mai târziu în termen de un an dela încheierea fiecărui exercițiu.

În fiecare an, înainte de sfârșitul anului bugetar următor, Curtea de Conturi trimite Corpurilor legiuitoare raportul său general rezumând contul de gestiune al bugetului trecut și semnând tot deodată și neregulile săvârșite de miniștri în aplicarea bugetului. Corpurile legiuitoare hotărăsc dacă e cazul ca miniștrii, care au comis nereguli, să fie trimiși în judecata Curții de Casație. Dacă însă neregulile constatate cad în sarcina altor funcționari publici, Curtea de Conturi îi judecă în conformitate cu legea sa de organizare. (Art. nou, vezi și art. 114).

ART. 104.

Prin lege se va putea delega și unor organe locale o parte din atribuțiile Curții de Conturi relative la controlul administrațiilor locale. (Art. nou).

ART. 105.

Curtea de Conturi este o instituție de sine stătătoare, una singură pentru toată România și organizată în conformitate cu legea sa specială.

Membrii Curții de Conturi sunt inamovibili, numiți de consiliu de miniștri, după o listă de prezentare alcătuită de o comisie formată din președinții Corpurilor legiuitoare, din primul președinte al Curții de Casație, din președintele cel mai vechiu în grad al acestei Curți, precum și din președintele Curții de Conturi sau în lipsa acestuia, din Consilierul cel mai vechiu. Această comisie recomandă câte trei candidați pentru fiecare loc. (Art. nou, vezi și art 116).

5. Organizarea puterii armate.

ART. 106.

Armata apară interesele generale ale națiunii, asigură liniștea

și ordinea internă a țării și ocrotește statul în potriva primejdiilor din afară (Art. nou).

ART. 107.

Serviciul militar este obligator. Tot Kománul face parte din unul din elementele puterii armate, conform legilor speciale. (Art. 118).

ART. 108.

Contingentul armatei se votează pe fiecare an. Legea care fixează acest contingent nu poate avea tărie pe mai mult de un an. (Art. 120).

ART. 109.

Modul de recrutare al armatei, durata serviciului militar, felul și cadrele unităților, înaintarea în grad, drepturile și obligațiile militarilor, sunt fixate prin legi.

Regele poate prezida la măsurile de organizare ale armatei. (Art. nou).

ART. 110.

Se va înființa un Consiliu Superior al Armatei, care va aviza în conformitate cu legile la măsurile generale de organizare ale apărării naționale. În lipsa Regelui acest consiliu va fi prezidat de ministrul de război; iar vice-președintele acestui consiliu, numit prin decret regal, după propunerea Consiliului de miniștri, va fi conducătorul operațiilor militare în timp de război. (Art. nou).

ART. 111.

Rechizițiunile de orice natură care se fac pentru armată, trebuie făcute în conformitate cu regulile fixate de legi. (Art. nou).

ART. 112.

Militarilor nu li se pot lua gradurile, onorurile și pensiunile decât numai în virtutea unei sentințe judecătorești și în cazurile determinate de legi. (Art. 119).

ART. 113.

Nici o trupă străină nu va putea fi admisă în serviciul statului, nici ocupa teritoriul României, nici trece pe el, decât în puterea unei legi. (Art. 122).

6. Statutul funcționarilor.

ART. 114.

Numai cetățenii români sunt admisibili în funcțiunile publice, civile și militare. (Art. 10).

ART. 115.

Constituția garantează stabilitatea și dreptul de pensie al funcționarilor în condițiile fixate de legi.

O lege specială va determina drepturile și obligațiile tuturor funcționarilor, va stabili denumirea și clasificarea lor, condițiile de admisibilitate, înaintare și transferare, precum și modalitățile constituirii autorităților disciplinare. (Art. nou).

ART. 116.

Funcționarii civili și militari, cu excepțiile stabilite în privința miniștrilor, sunt răspunzători față de stat, județ și comună, ca și față de particularii vătămați în drepturile lor, pentru pagubele materiale cauzate în serviciul lor, din rea credință, călcare de legi și neglijență.

Acțiunea în privința funcționarilor se poate exercita fără a fi nevoie de nici o autorizare prealabilă. (Art. nou, vezi și art. 29).

ART. 117.

Legea poate acorda unora dintre funcționari, în cazuri anume determinate, dreptul de a condamna, în limita serviciului lor, pe particulari, infractori legilor și regulamentelor administrative, la amenzi cu caracter penal.

În privința acestor hotărâri va sta deschisă în totdeauna calea apelului înaintea instanțelor judecătorești. (Art. nou).

CAP. IV

Despre puterea judecătorească

ART. 118

Puterea judecătorească se exercită de Curți, tribunale și judecătorii. Hotărârile lor se pronunță în virtutea legii și se execută în numele Regelui. (Art. 36).

ART. 119.

Pentru întreg Statul român nu poate fi decât o singură Curte de Casație și Justiție, organizată potrivit legii sale speciale.

Curtea de Casație se va pronunța și asupra conflictelor de atribuții. (Art. 104, 130).

ART. 120.

Instanțele judecătorești judecă și în materie administrativă.

Partea vătămată în drepturile sale, fie printr'un act administrativ de autoritate, făcut cu călcarea legii, fie prin refuzul autorităților administrative de a rezolva o cerere relativă la un asemenea drept, poate să se plângă înaintea instanțelor obișnuite. Acestea, hotărând că actul este nelegal, fără a avea dreptul de a-l anula, invită autoritatea administrativă să satisfacă cererea, să desființeze sau să modifice actul, condamnând în același timp autoritatea sau pe funcționarul vinovat la daune interese cominatorii până la data restabilirii dreptului vătămat. Se exceptă actele de guvernământ, privind ordinea publică, siguranța internă și externă a Statului sau alte cerințe de ordin superior. (Art. nou).

ART. 121.

Judecătorii judecă pe temeiul legilor, ei au dreptul de a judeca și constituționalitatea lor, precum și a refuza aplicarea aceloră, care sunt contrarii Constituției. (Art. nou).

ART. 122.

O lege specială va prevedea care sunt infracțiunile de competența tribunalelor militare. (Art. 131).

ART. 123.

Judecătorii sunt inamovibili în condițiile speciale pe care legea le va fixa. (Art. nou).

ART. 124.

În toate materiile criminale, în delictele politice și în cele de presă, cu excepțiile prevăzute în art. 141, judecata se face de juriu.

Asupra daunelor interese se pronunță însă numai judecătorii cari compun Curtea ¹⁾. (Art. 105).

ART. 125.

Nici o jurisdicțiune nu se poate înființa, decât numai în puterea unei anume legi.

Comisiuni și tribunale extraordinare nu se pot crea sub nici un fel de numire.

Legea poate însă crea anume comisiuni judiciare pentru judecarea unei categorii de afaceri determinate, însă nu pentru acelea deja petrecute sub regimul legilor existente. În privirea hotărârilor acestor comisiuni va sta deschisă întotdeauna calea apelului înaintea instanțelor judecătorești obișnuite. (Art. 104).

PARTEA II-a

Despre drepturile și dăruirile individuale

CAP. I.

Drepturile individuale

ART. 126.

Toți cei aflați pe pământul României se bucură, potrivit legilor, de protecțiunea dată persoanelor și averilor în genere. (Art. 11).

ART. 127.

Libertatea individuală este garantată.

Nimeni nu poate fi urmărit decât în cazurile și după formele prevăzute de legi.

¹⁾ O bună parte din membrii comisiunii au fost pentru desființarea completă a juriului.

Nimeni nu poate fi oprit sau arestat, afară de cazul de vină vădită, decât în puterea unui mandat judecătoresc, motivat, care trebuie să fie comunicat cel mai târziu în 24 ore după arestare și confirmat de instanța competentă în termen legal. (Art. 13).

ART. 128.

Nimeni nu poate fi sustras contra voinții sale dela judecătorii ce-i dă legea.

Nici o pedeapsă nu poate fi înființată, nici aplicată decât în puterea unei legi.

Pedeapsa cu moartea nu se poate aplică decât în timp de războiu, în cazurile anume prevăzute de legile militare. (Art. 14, 16, 18).

ART. 129.

Extrădarea refugiaților politici este oprită.

Consiliul de miniștri poate hotărî expulzarea după teritoriul României a străinilor cari compromit siguranța interioară sau externă a Statului. (Art. 30).

ART. 130.

Domiciliul este neviolabil. Nici o vizitare a domiciliului nu se poate face decât în cazurile anume prevăzute de legi și potrivit formelor de ea prescrise.

Prin lege se va determina modul în care străinii vor putea stabili domiciliul sau reședința lor pe teritoriul României. (Art. 15).

ART. 131.

Nu există în stat nici o deosebire de naștere, de clasă sau de familie. Toți sunt egali înaintea legii.

Toate privilegiile locale, de clasă și de orice altă natură, precum și titlurile de nobleță, cu privilegiile lor de orice fel, sunt desființate în statul român. (Art. 12).

ART. 132.

Proprietatea și toate drepturile patrimoniale sunt garantate. Exproprierea nu se poate face decât pe cale judecătorească, după

o dreaptă și prealabilă despăgubire și numai pentru cauza de utilitate publică stabilită prin lege. (Art. 19).

ART. 133.

Nici o lege nu poate înființa pedeapsa confiscării averilor, cu rezerva dreptului statului, în timp de război, asupra averii dușmanilor. (Art. 17).

ART. 134.

Proprietatea pământului cuprinde în sine numai proprietatea suprafeței.

Subsolul României, precum și spațiul atmosferic, aparțin domeniului public, cu rezerva dreptului proprietarilor de a face construcțiile și lucrările necesare folosinței suprafeței potrivit dispozițiilor fixate prin legi și regulamente.

Zăcămintele miniere de tot felul sunt proprietatea statului. Legi speciale vor determina modurile de exploatare, precum și regimul tranzitor pentru drepturile până azi câștigate în virtutea legilor în vigoare. (Art. nou).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ART. 135.

Proprietatea imobilelor rurale din România nu se poate dobândi în nici un mod de străini sau de persoanele juridice străine. (Art. 7).

ART. 136.

Apele navigabile sau flotabile, precum și căile de comunicație de tot felul sunt de domeniul public.

Aparțin asemenea domeniului public dreptul de irigație și forța motrice a tuturor apelor. Legi speciale vor determina limita în care aceste drepturi pot fi lăsate în folosința proprietarilor riverani, precum și modalitățile în care statul va concesiona aceste drepturi, cât și despăgubirile convenite riveranilor pentru întrebuintarea și degradarea suprafeței și pentru instalațiile în ființă. (Art. nou).

ART. 137.

Libertatea conștiinței este inviolabilă.

Statul garantează, în limitele compatibile cu ordinea publică și bunele moravuri, liberul exercițiu al tuturor cultelor.

Organizația administrativă a tuturor bisericilor și comunităților religioase se recunoaște de stat prin legi speciale.

Legi speciale vor determina, de asemenea, măsura în care statul contribuie din bugetul său la întreținerea bisericilor cetățenilor români de orice rit, precum și relațiile dintre aceste biserici și stat.

Se poate interzice ființarea pe teritoriul României a ordinelor religioase, care periclitează siguranța statului. (Art. 21).

ART. 138.

Biserica creștină ortodoxă este biserica dominantă a Statului român.

Biserica ortodoxă română este și rămâne neatârnată de orice chiriarchie străină păstrându-și însă unitatea cu biserica egumenică a Răsăritului în privința dogmelor.

În tot Regatul român această biserică va avea o organizație unitară, alcătuind o instituție proprie, la care vor participa toate elementele sale constitutive, atât clerici cât și mireni. Afacerile spirituale vor aparține însă, exclusiv, autorității sinodale centrale.

Mitropoliții și episcopii eparhioți ai Bisericii ortodoxe române sunt aleși după modul ce se determină prin o lege specială. (Art. 21).

ART. 139.

Actele stării civile sunt de atribuția autorității civile. În tocirea acestor acte va trebui să precadă în totdeauna benedictiunea religioasă. (Art. 22).

ART. 140.

Libertatea învățământului se exercită potrivit condițiilor de moralitate și capacitate determinate de legi și sub controlul statului.

Instituțiile de învățământ, afară de cele destinate pregătirii personalului bisericesc, vor fi astfel alcătuite, încât să poată fi frecventate de aderenții oricărei confesiuni și să nu aducă nici o atingere libertății de credință.

Statul prin organizațiile județene și comunale îngrijește de instrucția primară, care trebuie să fie suficientă și organizată după directivele autorității civile a statului. Ea este obligatorie și

în școlile publice gratuită. În orașele și județele unde se află porții considerabile de cetățeni români de altă limbă, decât cea română, instrucția primară va fi dată copiilor acestor cetățeni și în limba lor proprie; învățământul limbii române este însă obligatoriu.

Învățământul superior e organizat în Universități. O lege specială va determina normele pentru organizarea lor ca instituții proprii, asigurându-le pentru îndeplinirea rolului lor o acțiune administrativă și culturală de sine stătătoare. (Art. 23).

ART. 141.

Constituția garantează tuturor Românilor libertatea de a comunica și publica ideile și opiniile lor prin graiu, prin scris și prin presă, fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți în cazurile determinate de legile penale, cari nici într'un caz nu vor putea restrânge dreptul în sine.

Delictele de presă consistă numai în manifestațiuni de opinie, pedepsite de legi, publicate prin scris, imprimat sau imagini, în mod periodic sau neperiodic, în scop de a fi distribuite.

Delictele de presă se judecă de juriu potrivit legii speciale, afară de cele cari s'ar comite împotriva persoanei Regelui și a Familiei Regale, în contra șefilor statelor străine, atentatele la bunele moravuri și provocarea la anarhie. Aceste delictes se vor judeca de tribunalele ordinare după dreptul comun.

Când delictesle de presă sunt conexe cu alte delictes și crime, ele cad în competența jurisdicțiunii, cari judecă delictul sau crima pedepsită cu pedeapsa cea mai grea.

Autorizarea prealabilă, cauțiunea, cenzura, avertismentul, suspendarea, suprimarea sunt oprite și nu se pot înființa în materie de presă.

Nici o publicație periodică nu va putea apare fără a avea un director girant, care să se bucure de drepturile civile și politice și al cărui nume va figura în fruntea publicației. Toate celelalte publicații vor cuprinde numele editorului sau, în lipsa acestuia, al tipografului.

Autorul este responsabil de scrierile sale. Pentru a-l descoperi justiția va recurge la toate cercetările permise de legi.

Dacă nu arată pe autor, este de drept răspunzător penalicește

sau pe cale civilă, pentru publicațiile periodice directorul girant, iar pentru toate celelalte publicații, editorul, sau în lipsa acestuia, tipograful.

Pentru delictele de presă arestul preventiv este interzis. (Art. 24). ¹⁾.

ART. 142.

Secretul corespondenței postale, telegrafice și telefonice este inviolabil. O lege specială determină responsabilitatea agenților Statului pentru violarea secretului acestor corespondențe. (Art. 25).

ART. 143.

Românii au dreptul ca fără anunțare sau autorizare prealabilă să se adune pașnici și fără arme conformându-se legilor care reglementează exercițiul acestui drept.

Intrunirile în loc deschis sunt libere, afară de piețele și căile publice. O lege specială va reglementa modalitățile acestor intruniri.

Intrunirile, procesiunile și manifestațiile pe căile și piețele publice sunt cu totul supuse legilor polițienești și în caz de amenințare a ordinii pot fi imediat interzise. (Art. 26).

ART. 144.

Românii au dreptul de a se asocia în limitele compatibile cu bunele moravuri și cu siguranța statului, conformându-se legilor care reglementează exercițiul acestui drept. (Art. 27).

ART. 145.

Oricine are dreptul de a petiționa în scris către corpurile constituite și autorități, fie individual fie împreună cu alții. (Art. 28).

ART. 146.

Libertatea muncii este garantată potrivit normelor stabilite de legi.

Statul va asigura o egală ocrotire tuturor factorilor de producție.

¹⁾ Vezi nota dela pag. 79

Legi speciale vor stabili măsurile necesare pentru ocrotirea muncii și a muncitorilor. (Art. nou).

ART. 147.

Drepturile civile ale femeiei se regulează de legile civile pe baza deplinei egalități a celor două sexe. (Art. nou).

CAP. II.

Despre datoriile individuale

ART. 148.

Toți cei aflați pe teritoriul României sunt datori respect și supunere Constituției și legilor Statului sub sancțiunea dispozițiilor penale.

Nimeni nu poate refuza din motive de credință religioasă îndeplinirea unei obligații legale. (Art. nou).

ART. 149.

Toate drepturile garantate de Constituția și legile țării se exercită numai în limitele compatibile cu respectul siguranței Statului, a interesului obștesc și a bunelor moravuri. (Art. nou).

ART. 150.

Toți locuitorii României sunt datori a contribui, fără deosebire, la dările și sarcinile publice. (Art. 10).

ART. 151.

Toți Românii sunt obligați a face serviciul militar potrivit dispozițiilor legilor speciale.

Prin lege în timp de mobilizare, se pot impune anume obligații pentru apărarea națională și celor cari nu fac parte din cadrele armatei. (Art. nou).

ART. 152.

Exercițiul dreptului de vot pentru alegerea Corpurilor legiuitoare, a consiliilor județene și comunale, este obligatoriu. Legi spe-

cială îl pot declara obligatoriu și pentru alegerea altor autorități constituite. Libertatea votului este garantată. (Art. nou).

ART. 153.

Părinții sunt obligați, sub sancțiunea penalităților prevăzute de lege, a da copiilor instrucția primară. (Art. nou).

ART. 154.

Toți cetățenii Români sunt obligați să îndeplinească în mod gratuit acele funcțiuni sociale, pe care legea le declară obligatorii. (Art. nou).

CAP. III.

Despre calitatea de Român

ART. 155.

Deosebirea de neam, de limbă și de credință nu este în România o piedică la dobândirea calității de cetățean român. (Art. 7).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ART. 156.

Streinul poate dobândi calitatea de Român printr'un decret Regal cu avizul Consiliului de Miniștri și în urma unei anchete judiciare, care va stabili că s'a lepădat definitiv de protecția străină, că a domiciliat în țară cel puțin 10 ani și că a dovedit prin faptele sale că este folositor ei.

Pot fi scutiți de stagiū, însă numai de Corpurile legiuitoare, acei cari prin talentele sau faptele lor vor fi adus servicii deosebite țării.

Calitatea de Român se acordă numai individual. Copiii minori ai celui devenit român devin și ei Români, asemenea și soția.

Nimeni nu poate păstra calitatea de Român, dacă continuă în același timp să aibă calitatea de cetățean și în altă țară.

Calitatea de Român acordată unui străin i se poate retrage în virtutea unei hotărâri judecătorești, după cererea Ministerului Public, în cazurile prevăzute de lege. (Art. 7, 8).

ART. 157.

Românul de origină, cetățean în alte state, dovedind lepădarea sa de protecția străină, stabilirea sa în țară și moralitatea sa,

poate dobândi calitatea de cetățean român în formele prescrise de art. 156, însă cu dispensă de stagiu. (Art. 9).

ART. 158.

Calitatea de Român se pierde în cazurile prevăzute de legi.

Nici un Român fără autorizarea guvernului nu poate intra în serviciul unui alt stat, fără ca, însăși prin aceasta, să-și piardă naționalitatea. (Art. 30).

ART. 159.

Românca căsătorită cu un străin devine străină ; însă după desfacerea căsătoriei, ea redevine, de plin drept și fără nici o formalitate, româncă. (Art. 7).

ART. 160.

Constituția de față și celelalte legi relative la drepturile politice, determină care sunt, osebit de calitatea de Român, condițiile necesare pentru exercitarea acestor drepturi.

O lege specială ce se va adopta numai în prezența a cel puțin două treimi din totalitatea membrilor fiecărei Aduări și cu majoritate de două treimi, va putea acorda, în total sau în parte, drepturi politice și femeilor românce. (Art. 6).

PARTEA FINALĂ

CAP. I.

Despre revizuirea Constituției

ART. 161.

Inițiativa propunerii de revizuire a Constituției aparține Regelui și fiecăruia din Corpurile legiuitoare.

În urma acestei inițiative ambele Corpuri legiuitoare, lucrând în mod separat, vor trebui să se pronunțe cu majoritate absolută de voturi, dacă este trebuință ca dispozițiile constituționale să se supue unei revizuii.

Îndată ce necesitatea revizuirii a fost recunoscută, ambele Corpuri legiuitoare aleg din sânul lor o comisie mixtă care, va propune ce anume dispoziții constituționale trebuiesc modificate.

După ce raportul acestei comisii va fi citit în două rânduri, la interval de 15 zile, în fiecare Corp legiuitor, ambele Adunări, întrunite la o altă, sub conducerea celui mai în vârstă dintre Președinți, în prezența a cel puțin două treimi din totalitatea membrilor, ce le compun, cu majoritate de două treimi, stabilesc în mod definitiv care anume articole vor fi supuse revizuirii.

În urmă acestui vot Adunările sunt de drept dizolvate și Regele va convoca corpul electoral pentru alegerea altor Adunări în termenul prescris de Constituție. (Art. 128).

ART. 162.

Adunările cele noi, îndată ce se constituesc, aleg din sânul lor, o comisie mixtă, care va propune în ce anume sens trebuiesc modificate articolele supuse revizuirii.

În urmă, ambele Adunări întrunite la o altă, proced, în acord cu Regele, la modificarea în detaliu a punctelor supuse revizuirii, în prezența a cel puțin două treimi din totalitatea membrilor, ce le compun și cu majoritate de două treimi. (Art. 128).

ART. 163.

Adunările alese pentru revizuirea Constituției au o durată constituțională obișnuită și, în afară de modificarea Constituției, ele funcționează și ca Adunări legiuitoare ordinare. (Art. nou).

CAP. II.

Dispozițiuni finale

ART. 164.

Constituția nu poate fi suspendată nici în total, nici în parte.

În timp de război se pot însă suspenda anume libertăți constituționale, ce se vor determina prin legea specială asupra stării de asediu. (Art. 127).

ART. 165.

Din ziua punerii în aplicare a prezentei Constituții sunt abrogate pe tot teritoriul României orice lege, decret, regulament sau dispozițiune de orice natură, contrare textului de față. (Art. 129).

CONSTITUTIA

DIN 1 IULIE 1866

CU MODIFICARILE DIN ANII 1870 ȘI 1884

TITLUL I

Despre teritoriul României

ART. 1. — (*Mod. L. 8 Iun. 1884*). Regatul României cu județele sale din dreapta Dunărei constituie un singur Stat indivizibil. (Const. 133. — Art. I. L. 9 Martie 1880).

ART. 2. — Teritoriul României este nealienabil.

Limitile Statului nu pot fi schimbate sau rectificate, de cât în virtutea unei legi. (Art. 3. Belg.).

ART. 3. — Teritoriul României nu se poate coloniza cu populațiuni de gintă străină.

ART. 4. — Teritoriul este împărțit în județe, județele în plăși, plășile în comune.

Aceste diviziuni și subdiviziuni nu pot fi schimbate, sau rectificate, de cât prin o lege. (Art. 1 și 2 Belg.).

TITLUL II

Despre drepturile Românilor

ART. 5. — Românii se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor. (Const. 13, 21, 23, 24, 26).

ART. 6. — Constituțiunea de față și celelate legi relative la

drepturile politice determină care sunt, oșebit de calitatea de Român, condițiunile necesare pentru exercitarea acestor drepturi. (Const. 7, 8. — Civ. 17. — Art. 19 ur. L. 9 Iunie 1884. — Art. 4. Belg.).

ART. 7. — (*Mod, L. 13 Octomb. 1879*). Diferința de credințe religioase și confesiuni nu constituie în România o piedică spre a dobândi drepturile civile și politice și a le exercita.

§ 1. Străinul fără deosebire de religione, supus sau nesupus unei protecțiuni străine, poate dobândi împământenirea cu condițiile următoare :

a) Va adresa guvernului cererea de naturalizare, în care va arăta capitalul ce posedă, profesiunea sau meseria ce exercită și voința de a și stabili domiciliul în România ;

b) Va locui, în urma acestei cereri zece ani în țară și va dovedi prin faptele sale că este folositor ei.

§ 2. Pot fi scutiți de stagiu :

a) Acei cari vor fi adus în țară industrii, invențiuni utile sau talente distinse, sau cari vor fi fundat aci stabilimente mari de comerț sau de industrie ;

b) Acei cari, fiind născuți și crescuți în România din părinți stabiliți în țară, nu s'au bucurat nici unii, nici alții, vre-odată, de vre-o protecțiune străină ;

c) Acei cari au șervit sub drapel în timpul resbelului pentru independență și cari vor putea fi naturalizați în mod colectiv, după propunerea guvernului, printr'o singură lege și fără alte formalități.

§ 3. Naturalizarea nu se poate acorda de cât prin lege și în mod individual.

§ 4. O lege specială va determina modul prin care străinii vor putea stabili domiciliul lor pe teritoriul României.

§ 5. Numai Românii sau cei naturalizați români pot dobândi imobile rurale în România.

Drepturile până acum câștigate sunt respectate.

Convențiunile internaționale astăzi existente rămân în vigoare, cu toate clauzele și termenul cuprinse într'insele, (Const. 6, 8, 9. — Civ. 6—21. — Art. 4. 1). (L. 9 Martie 1880. — 22, § 4 L. 31 Iul. 1883).

ART. 8. — Impământenirea se dă de puterea legislativă.

Numai împământenirea aseamănă pe străin cu Românul, pen-

tru exercitarea drepturilor politice. (Const. 7, 8, 32. — Civ. 6—21. — Art. 5 Belg.).

ART. 9. — Românul din orice Stat, fără privire către locul nașterii sale, dovedind lepădarea sa de protecțiunea străină, poate dobândi îndată exercitarea drepturilor politice, prin un vot al Corpurilor legiuitoare. (Const. 7, 8, 32. — Civ. 6—21).

ART. 10. — Nu există în Stat nici o deosebire de clasă. Toți Românii sunt egali înaintea legii și datori a contribui fără deosebire la dările și sarcinile publice,

Ei singuri sunt admisibili în funcțiunile publice, civile și militare.

Legi speciale vor determina condițiunile de admisibilitate și de înaintare în funcțiunile Statului.

Străinii nu pot fi admiși în funcțiuni publice, de cât în cazuri excepționale și anume statornicite de legi. (Const. 111, 130. — Art. 6 Belg.).

ART. 11. — Toți străinii aflători pe pământul României se bucură de protecțiunea dată de legi persoanelor și averilor în genere. (Const. 10. — Civ. 11. — Art. 9 L. 9 Martie 1880).

ART. 12. — Toate privilegiile, scutirile și monopolurile de clasă sunt oprite pentru totdeauna în Statul român.

Titlurile de nobleță străină, precum: principi, grafi, baroni și alte asemenea, ca contrarii vechiului așezământ al țării, sunt și rămân neadmise în Statul român.

Decorațiunile străine se vor purta de Români numai cu autorizarea Regelui. (Const. 10. — Pr. 208).

ART. 13. — Libertatea individuală este garantată. (Const. 5. — P. 99 — 107, 272 — 274).

Nimeni nu poate fi urmărit, de cât în cazurile prevăzute de legi și după formele prevăzute de ele.

Nimeni nu poate fi oprit sau arestat, afară de cazul de vină vădită, de cât în puterea unui mandat judecătoresc motivat, și care trebuie să-i fie comunicat la momentul arestării, sau cel-mult în 24 ore după arestațiune. (P. 99 ur. 149, 272. — Pr. P. 40, 88-127, 57-65-92. — Art. 7, Belg.).

ART. 14. — Nimeni nu poate fi sustras în contra voinței sale de la judecătoria ce-i dă legea. (Pr. C. 54—65. — Pr. P. 141, 142 176—179, 246—258. Art. 8 Belg.).

ART. 15. — Domiciliul este neviolabil.

Nici o vizitare a domiciliului nu se poate face, de cât în cazurile prevăzute de lege și potrivit formelor de ea prescrise. (Pr. 151. — Pr. P. 35. ur. 48,84 — 83. L. 28 Febr. 1887. — Art. 10 Belg.).

ART. 16. — Nici o pedeapsă nu poate fi înființată, nici aplicată, de cât în puterea unei legi. (P. 37 — Art. 9. Belg.).

ART. 17. — Nici o lege nu poate înființa pedeapsa confiscării averilor. (P. 37, 386, 391). (Art. 12 Belg.).

ART. 18. — Pedeapsa morții nu se va putea reînființa afară de cazurile prevăzute în codul penal militar, în timp de rezel. (Art. 13 Belg.).

ART. 19. — Proprietatea de ori-ce natură, precum și toate creanțele asupra Statului sunt sacre și neviolabile.

Prin cauză de utilitate publică urmează a se înțelege numai comunicațiunea și salubritatea publică precum și lucrările de apărarea țării.

Legile existente privitoare la alinierea și lărgirea stradelor de prin comune, precum și la malurile apelor, ce curg prin, sau pe lângă ele, rămân în vigoare.

Legi speciale vor regula procedura și modul expropriațiunii.

Libera și neîmpiedicată întrebuițare a râurilor navigabile și flotabile, a șoselelor și altor căi de comunicare este de domeniul public. (Civ, 476, 481. — Art. 1. L. 13 April. 1862. — L. 20 Oct. 1864). (Art. 11 Belg.), (vezi la urmă modificarea făcută acestui articol la Iași).

ART. 20. — Proprietatea dată țăranilor prin legea rurală și despăgubirea garantată proprietarilor prin acea lege, nu vor putea fi nici odată atinse. (Const. 132. — L. 15 August 1863).

ART. 21. — Libertatea conștiinței este absolută. (Const. 5, 21, 23, 24, 26. — Art. 15 L. 9 Mart. 1880).

Libertatea tuturor cultelor este garantată, întru cât însă celebrațiunea lor nu aduce o atingere a ordinii publice sau bunelor moravuri. (P. 181, 209 — 212).

Religiunea ortodoxă a Răsăritului este religiunea dominantă a Statului român.

Biserica ortodoxă română este și rămâne neatârnată de ori-ce chiriachie străină, păstrându-și însă unițatea cu Biserica ecumenică a Răsăritului, în privința dogmelor.

Afacerile spirituale, canonice și disciplinare ale Bisericii or-

todoxe române se vor regula de o singură autoritate sinodală centrală, conform unei legi speciale.

Mitropoliții și episcopii eparhioți ai Bisericii ortodoxe române sunt aleși după modul ce se determină prin o lege specială (L. 19 Dec. 1874). (Art. 14. Belg.).

ART. 22. — Actele Statului civil sunt de atribuțiunea autorității civile. (Civ. 21 — 86. Pr. 166, 284. — Art. 22 L. 9 Martie 1880. — 77 L. 7 Mai 1887).

Intocmirea acestor acte va trebui să preceadă în totdeauna benedictiunea religioasă, care pentru căsătorii va fi obligatorie, afară de cazurile ce se vor prevedea prin anume lege. (Civ. 216, 240, 246, ur. 269). (Art. 16. Belg.).

ART. 23. — Învățământul este liber. (Const. 5, 21, 24, 26).

Libertatea învățământului este garantată, întru cât exercițiul ei nu ar atinge bunelè moravuri sau ordinea publică.

Represiunea delictelor este regulată numai prin lege.

Se vor înființa treptat școli primare în toate comunele României

Învățătura în școlile Statului se dă, fără plată.

Învățătura primară va fi obligatorie pentru tinerii români, pretutindeni unde se vor afla instituite școli primare.

O lege specială va regula tot ce privește învățământul public. (Art. 17 Belg.).

ART. 24. — (*Mod. L. 8 Iun. 1884*). Constituțiunea garantează tuturor libertatea de a comunica și publica ideile și opiniunile lor prin viu graiu, prin scris și prin presă, fie-care fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți, în cazurile determinate prin codicile penal, care nici într'un caz nu va restrânge dreptul în sine. (Const. 5, 21, 23, 26)

Nici o lege excepțională nu se va putea înființa în această materie.

Nici censura, nici o altă măsură preventivă pentru aparițiunea, vinderea sau distribuțiunea ori-cărei publicațiuni nu se va putea înființa.

Nu este nevoie de autorizațiunea prealabilă a nici unei autorități pentru aparițiunea ori-cărei publicațiuni.

Nici o cautiune nu se va cere de la ziariști, scriitori, editori, tipografi și litografi.

Presa nu va fi pusă nici o dată sub regimul avertismentelor.

Nici un ziar sau publicațiune nu va putea fi suspendat sau suprimat.

Autorul este răspunzător de scrierile sale; în lipsa autorului este răspunzător girantul; iar în lipsa acestuia editorul.

Orice ziar trebuie să aibă un girant răspunzător, care trebuie să se bucure de drepturile civile și politice.

Delictele de presă se judecă de juriu, afară de acele cari s'ar comite în contra persoanei regelui și a familiei Regale, sau contra Suveranilor Statelor străine. Aceste delictes se vor judeca de tribunalele ordinare, după dreptul comun.

Arestul preventiv în materie de presă este interzis. (Const. 105. — P. 47, 77, 181, 193, 299, 398. — Pr. P. 226. — 26. ur. L. 13 Aprilie 1862. — L. 30 Decembre 1876). (Art. 18 Belg.).

ART. 25. — Secretul scrisorilor și al depeșilor telegrafice este neviolabil.

O lege va determina responsabilitatea agenților guvernului pentru violarea secretului scrisorilor și depeșilor încredințate poștei și telegrafului. (P. 156. — Art. 80, 81. L. 22 Mart. 1880). (Art. 22. Belg.).

ART. 26. — Românii au dreptul de a se aduna pașnici și fără arme, conformându-se legilor care regulează exercitarea acestui drept, pentru a tracta tot felul de chestiuni; întru aceasta nu este trebuință de autorizațiune prealabilă.

Această dispozițiune nu se va aplica și întrunirilor în loc deschis, cari sunt cu totul supuse legilor polițienești. (Const. 5, 21, 23, 24, 27). (Art. 19 Belg.).

ART. 27. — Românii au dreptul a se asocia, conformându-se legilor care regulează exercițiul acestui drept. (Art. 20 Belg.).

ART. 28. — Fie-care are dreptul de a se adresa la autoritățile publice prin petițiuni subscrise de către una sau mai multe persoane, neputând însă petiționa de cât în numele subscrișilor.

Numai autoritățile constituite au dreptul de a adresa petițiuni în nume colectiv. — (Const. 50.) (Art. 21 Belg.).

ART. 29. — Nici o autorizațiune prealabilă nu este necesară pentru a exercita urmăriri contra funcționarilor publici, pentru faptele administrațiunii lor, de părțile vătămate, rămânând însă neatînse regulile speciale statornicite în privința miniștrilor.

Cazurile și modul urmării se vor regula prin anume lege.

Dispozițiuni speciale în codicele penal vor determina pena-

litățile prepuitorilor. (P. 104, 296, ur. — Pr. P. 492. — L. 2 Mai 1879. — 35. L. 9 Martie 1880). (Art. 24 Belg.).

ART. 30. — Nici un Român, fără autorizațiunea guvernului, nu poate intra în serviciul unui Stat fără ca însuși prin aceasta să-și piarză naționalitatea. (Civ. 17, 20. — Art. 24, L. 9 Mart. 1880).

Extrădarea refugiaților politici este oprită.

TITLUL III

Despre puterile Statului

ART. 31. — Toate puterile Statului emană de la națiune, care nă le poate exercita, de cât numai prin delegațiune și după principiile și regulile așezate în Constituțiunea de față. (Const. 32, ur. 38. ur., 57, ur.). (Art. 25 Belg.).

ART. 32. — Puterea legislativă se exercită colectiv de către Rege și Reprezentațiunea națională.

Reprezentațiunea națională se împarte în două Adunări :

Senatul și Adunarea deputaților.

Ori-ce lege cere învoirea câtor trele ramuri ale puterii legiuitoare.

Nici o lege nu poate fi supusă sancțiuni regale, de cât după ce se va fi discutat și votat liber de majoritatea ambelor Adunări. (Const. 45 ur. 53, 54, 93, 99, 126.). (Art. 26 Belg.).

ART. 33. — Inițiativa legilor este dată fie-căreia din cele trei ramuri ale puterii legislative.

Totuși, ori-ce lege relativă la veniturile și cheltuelile Statului sau la contingentul armatei trebuie să fie votată mai întâiu de Adunarea deputaților (Const. 113, 120). (Art. 27 Belg.).

ART. 34. — Interpretațiunea legilor, cu drept de autoritate, se face numai de puterea legiuitoare. (Art. 28 Belg.).

ART. 35. — Puterea executivă este încredințată Regelui, care o exercită în modul regulat prin Constituțiune. (Const. 82—103). (Art. 29 Belg.).

ART. 36. — Puterea judecătorească se exercită de Curți și tribunale. Hotărârile și sentințele lor se pronunță în virtutea legii și se execută în numele Regelui. (Const. 104. ur. — Pr. Civ. 105. — L. 14 Feb. 1879. — L. 9 Martie 1879. — L. 30 Mart. 1866. — Art. 1, 3; L. 1 Sept. 1890). (Art. 30. Belg.).

ART. 37. — Interesele exclusiv județene sau comunale se regulează de către consiliile județene sau comunale, după principiile așezate prin Constituțiune și prin legi speciale. (Const. 106, 110. — L. 2, Aprilie 1864. — L. 7 Maiu 1877). (Art. 31 Belg.).

CAPITOLUL I

Despre reprezentarea națională

ART. 38. — Membrii amândurora Adunărilor reprezintă Națiunea, iar nu numai județul sau localitatea care i-a numit. (Const. 31). (Art. 32. Belg.).

ART. 39. — Ședințele Adunărilor sunt publice. Cu toate acestea, fie-care Adunare se formează în comitet secret după cerea președintelui sau a zece membri.

Ea decide în urmă cu majoritate absolută dacă ședința trebuie redeschisă în public, asupra aceluiaș-obiect. (Art. 33 Belg.).

ART. 40. — Fie-care din Adunări verifică titlurile membrilor săi, și judecă contestațiunile ce se ridică în această privință. (*Mod. L. 8 Iun. 1884*). Nici o alegere nu poate fi invalidată de cât cu două treimi din numărul membrilor prezenți. (Const. 45, 84, 91, 101, 128). (Art. 34. Belg.).

ART. 41. — Nimeni nu poate fi tot-deodată membru al uneia și al celeilalte Adunări. (Art. 35 Belg.).

ART. 42. — Membrii uneia sau celeilalte Adunări, numiți de guvern într'o funcțiune salariată pe care o primesc, încetează de a fi deputați și nu-și reiau exercițiul mandatului lor de cât în virtutea unei noi alegeri.

Aceste dispozițiuni nu se aplică miniștrilor.

Legea electorală determină incompatibilitățile. (27. ur. L. 9 Iun. 1884). (Art. 36. Belg.).

ART. 43. — La fie-care sesiune, Adunarea deputaților își numește, președintele, vice-președinții și compune biuroul său. (Const. 95). (Art. 37. Belg.).

ART. 44. — (*Mod. L. 8 Iun. 1884*). Senatul alege din sânul său pe președinte, pe vice-președinți, precum și pe ceilalți membri ai biuroului său. (Const. 95).

ART. 45. — (*Mod. L. 8 Iun. 1884*). Ori-ce rezoluțiune este luată cu majoritate absolută a sufragiilor, afară de aceea ce

se va statornici prin regulamentele Corpurilor legiuitoare, în privința alegerilor și prezentațiilor.

În caz de împărțeală a voturilor, propozițiunea în deliberațiune este respinsă.

Adunările țin ședințe cu jumătate plus unul din numărul membriilor înscriși în apelul nominal. (Const. 40, 94, 91, 101, 128). (Art. 38 Belg.).

ART. 46. — Voturile se dau prin sculare și ședere, prin viu graiu sau prin scrutin secret.

Un proiect de lege nu poate fi adoptat, de cât după ce s'a votat articol cu articol. (Const. 32, 84) (Art. 41 Belg.).

ART. 47. — Fie-care din Adunări are dreptul de anchetă. (Art. 40 Belg.).

ART. 48. — Adunările au dreptul de-a amenda și de-a despărți în mai multe părți articolele și amendamentele propuse. (Art. 42 Belg.).

ART. 49. — Fie-care membru al Adunărilor are dreptul a adresa miniștrilor interpelări.

ART. 50. — Ori-cine are dreptul a adresa petițiunii Adunărilor, prin mijlocirea biuroului, sau a unuia din membrii săi. (Const. 28. — Art. 29 L. 31 Iulie 1881).

Fie-care din Adunări are dreptul de-a trimite miniștrilor petițiunile ce-i sunt adresate. Miniștrii sunt datori a da explicațiuni asupra cuprinderii lor, ori de câte ori Adunarea ar cere-o. (Const. 49). (Art. 43 Belg.).

ART. 51. — Nici unul din membrii uneia sau celeilalte Adunări nu poate fi urmărit sau prigonit pentru opiniunile și voturile emise de dânsul, în cursul exercițiului mandatului său. (Art. 54 L. 13 Apr. 1862). (Art. 44 Belg.).

ART. 52. — Nici un membru al uneia sau celeilalte Adunări nu poate în timpul sesiunii să fie nici urmărit, nici arestat în materie de represiune, de cât cu autorizațiunea Adunărei din care face parte, afară de cazul de vină vădită.

Detențiunea sau urmărirea unui membru al uneia sau celeilalte Adunări, este suspendată în tot timpul sesiunii, dacă Adunarea o cere. (P. 104 — Pr. P. 40—104.—10, L. 2 Mai 1879). (Art. 45 Belg.).

ART. 53. — Fie-care Adunare determină prin regulamentul său, modul după care ea își exercită atribuțiunile (Art. 46 Belg.).

ART. 54. — Fie-care din Adunări deliberează și iau rezoluțiunile lor separat, afară de cazurile anume specificate în Constituțiunea de față (Const. 84, 85).

ART. 55. — Fie-care din ambele Adunări are dreptul exclusiv de a exercita propria sa poliție, prin președintele ei, care singur, după incuviințarea Adunărei, poate da ordin gardei de serviciu.

ART. 56. — Nici o putere armată nu se poate pune la ușile sau în jurul uneia sau alteia din Adunări, fără învoirea ei. (P. 93).

Secțiunea I. — Despre Adunarea deputaților

ART. 57. — Adunarea deputaților se compune din deputați aleși în modul indicat mai jos. (Const. 58. ur. — Art. 1, L. 9 Iunie 1884). (Art. 47 Belg.) (vezi la urmă modificarea făcută acestui articol la Iași).

ART. 64. — Legea electorală hotărește toate celelalte condițiuni cerute de la alegător, precum și mersul operațiunilor electorale. (Const. 16, 18—20, 65—115 L. 9 Iunie 1884). (Art. 49 Belg.).

ART. 65. — Spre a fi eligibil trebuie:

a) A fi român de naștere sau a fi primit marea împământinare;

b) A se bucura de drepturile civile și politice;

c) A avea vârsta de două-zeci și cinci de ani împliniți;

d) A fi domiciliat în România.

Legea electorală va determina incapacitățile (Const. 16—21, 24—32, L. 9 Iunie 1884). (Art. 50. Belg.).

ART. 66. — Membrii Adunărei deputaților sunt aleși pentru 4 ani. (Art. 51 Belg.).

Secțiunea II. — Despre Senat

ART. 67. — Pentru Senat, corpul electoral se împarte în două colegiuri. (Const. 58. — Art. 7, L. 9 Iunie 1884), (vezi la urmă modificarea făcută acestui articol la Iași).

ART. 76. — Vor fi de drept membri ai Senatului:

I. Moștenitorul Tronului la vârsta de 18 ani; însă el nu va avea vot deliberativ, de cât la vârsta de 25 ani. (Const. 74 § 4 Art. 13 L. 9 Iun. 1884).

2. Mitropoliții și episcopii eparhioți. (Art. 58 Belg.).

ART. 81. — Ori-ce întrunire a Senatului, afară de timpul sesiunii Adunării deputaților, este nulă de fel. (Art. 59 Belg.).

CAPITOLUL II

Despre Rege și Miniștri

Secțiunea I: — Despre Rege.

ART. 82. — Puterile constituționale ale Regelui sunt ereditare, în linie coborâtoare directă și legitimă a *Majestății Sale Regelui Carol I* de Hohenzollern Sigmaringen, din bărbat în bărbat, prin ordinul de primogenitură și cu excluziunea perpetuă a femeilor și coborâtorilor lor.

Coborătorii Majestății Sale vor fi crescuți în religiunea ortodoxă a Răsăritului. (Const. 21 § 3). (Art. 60 Belg.).

ART. 83. — În lipsă de coborători în linie bărbătească ai Majestății Sale Carol I de Hohenzollern Sigmaringen, succesiunea Tronului se va cuveni celui mai în vârstă dintre frații săi sau coborâtorilor acestora, după regulile statornicite în articolul precedent.

Dacă nici unul dintre frați, sau coborătorii lor nu s'ar găsi în viață, sau ar declara mai dinainte că nu primesc Tronul, atunci Regele va putea numi succesorul său dintr'o Dinastie suverană din Europa, cu primirea Reprezentațiunii naționale, dată în forma prescrisă de articolul 84.

Dacă nici una, nici alta nu va avea loc, Tronul este vacant. (Art. 61 Belg.).

ART. 84. — La caz de vacanță a Tronului, ambele Adunări se întrunesc de îndată într'o singură Adunare, chiar fără convocațiune, și cel mai târziu până în opt zile de la întrunirea lor, aleg un Rege dintr'o dinastie suverană din Europa occidentală. (Const. 54).

Prezența a trei pătrimi din membrii cari compun fie-care din ambele Adunări și majoritatea de două treimi a membrilor prezenți, sunt necesare pentru a putea proceda la această alegere. (Const. 40, 45, 91, 101, 128).

La caz când Adunarea nu se va fi făcut în termenul mai sus prescris, atunci în a noua zi la amiazi, Adunările întrunite vor pași la alegere, oricare ar fi numărul membrilor prezenți și

cu majoritate absolută a voturilor. (Const. 40, 45, 91, 101, 128).

Dacă Adunările s'ar afla dizolvate în momentul vacanței Tronului, se va urma după modul prescris la art. următor. (Const. 85).

În timpul vacanței Tronului, Adunările întrunite vor numi o Locotenentă Regală, compusă din trei persoane, care va exercita puterile regale până la suirea Regelui pe Tron.

În toate cazurile mai sus arătate votul va fi secret. (Const. 46). (Art. 85 Belg.).

ART. 85. — La moartea Regelui, Adunările se întrunesc chiar fără convocațiune, cel mai târziu 10 zile după declararea morții.

Dacă din întâmplare ele au fost dizolvate mai înainte și convocațiunea lor a fost hotărâtă în actul de dizolvare pentru o epocă în urma celor 10 zile, atunci Adunările cele mai vechi se adună până la întrunirea acelor care au a le înlocui. (Const. 95). (Art. 79 al. 1 Belg.).

ART. 86. — De la data morții Regelui și până la depunerea jurământului a succesorului său la Tron, puterile constituționale ale Regelui sunt exercitate, în numele poporului Român de miniștrii întruniți în consiliu și sub a lor responsabilitate. (Const. 91 § 2, — L. 2 Maiu 1879). (Art. 79 al. 3 Belg.).

ART. 87. — Regele este major la vârsta de 18 ani împliniți. (Const. 76 § 1. — Civ. 434).

La suirea Sa pe Tron, el va depune mai întâiu în sânul Adunărilor întrunite următorul jurământ :

«Jur de a păzi Constituțiunea și legile poporului Român, de a menține drepturile lui naționale și integritatea teritoriului». (Art. 80 Belg.).

ART. 88. — Regele în viață fiind, poate numi o regență de trei persoane care, după moartea Regelui, să exercite puterile regale în timpul minorității succesorului Tronului. Această numire se va face cu primirea Reprezentațiunei naționale, dată în forma prescrisă la articolul 84 din Constituțiunea de față.

Regența va exercita tot-deodată și tutela succesorului Tronului, în timpul minorității acestuia.

Dacă, la moartea Regelui, Regența nu s'ar găsi numită și succesorul Tronului ar fi minor, ambele Adunări întrunite vor numi o Regență, procedând după formele prescrise la articolul 84 din Constituțiunea de față.

Membrii Regenții nu intră în funcțiune, de cât după ce vor fi depus solemn, înaintea ambelor Adunări întrunite, jurământul prescris de articolul 87 din Constituțiunea de față. (Const. 84, 87). (Art. 81 și 83 Belg.).

ART. 89. — Dacă Regele se află în imposibilitate de-a domni, miniștrii după ce constată legalmente această imposibilitate, convoacă îndată Adunările.

Acestea aleg Regența care va forma și tutela. (Const. 88). (Art. 82 Belg.).

ART. 90. — Nici o modifi cațiune nu se poate face Consti tuțiunei în timpul Regenții. (Cons. 128) (Art. 84 Belg.).

ART. 91. — Regele nu va putea fi tot deodată și Șeful unui alt Stat fără consimțământul Adunărilor.

Nici una din Adunări nu poate delibera asupra acestui obiect, dacă nu vor fi prezenți cel puțin două treimi din membrii care le compun, și hotărârea nu se poate lua de cât cu două treimi din voturile membrilor de față. (Const. 40, 45, 84, 101, 128), (Art. 62 Belg.).

ART. 92. — Persoana regelui este neviolabilă. Miniștrii lui sunt răspunzători. (Const. 100, 101. — P. 76—80. Legea 2 Maiu 1879).

Nici un act al Regelui nu poate avea tărie, dacă nu va fi contrasemnat de un ministru, care prin aceasta chiar devine răspunzător de acel act. (Const. 2, a. 3, a. 6. L. 2 Mai 1879). (Art. 63 și 64 Belg.).

ART. 93. — Regele numește și revoacă pe miniștrii săi. (Const. 97 urm.) El sancționează și promulgă legile. (Const. 32, 115, 126. — Decret 1 Iulie 1866).

El poate refuza sancțiunea sa.

El are dreptul de amnestie în materie politică. (Civ. 128, 150).

Are dreptul de a ierta sau micșora pedepsele în materii criminale, afară de ceea ce se statornicește în privința miniștrilor. (Const. 103).

El nu poate suspenda cursul urmăririi sau al judecății; nici a interveni prin nici un mod în administrația justiției. (Const. 35).

El numește sau confirmă în toate funcțiunile publice.

El nu poate crea o nouă funcțiune, fără o lege specială.

El face regulamentele necesarii pentru executarea legilor, fără să poată vre-o dată modifica, sau suspenda legile, și nu poate scuti pe nimeni de executarea lor. (Const. 10).

El este Capul puterii armate.

El conferă gradurile militare, în conformitate cu legea (I L. 11 Iun. 1878).

El va conferi decorațiunea română, conform unei anume legi. (L. 12 Maiu 1877. — L. 10 Maiu 1881).

El are dreptul de a bate monedă, conform unei legi speciale (L. 22 Aprilie 1897. L. 8 Apr. 1879).

El încheie cu Statele străine convențiunile necesarii pentru comerț, navigațiune și alte asemenea; însă, pentru ca aceste acte să aibe autoritate îndatoritoare, trebuie mai întâiu a fi supuse puterii legislative și aprobate de ea. (Art. 65, 66, 67, 68-69 și 73 Belg.).

ART. 94. — Legea fixează lista civilă pentru durata fie-cărei Domnii. (L. 29 Iul. 1866. Leg. 10 Iun. 1884). (Art. 77 Belg.).

ART. 95. — La 15 Noembre a fie-cărui an, Adunarea deputaților și Senatul se întrunesc fără convocațiune dacă Regele nu le-a convocat mai înainte.

Durata fie-cărei sesiuni este de trei luni.

La deschiderea sesiunii, Regele expune prin un Mesagiu starea țării, la care Adunările fac răspunsurile lor.

Regele pronunță închiderea sesiunii.

El are dreptul de-a convoca în sesiune extraordinară Adunările.

El are dreptul de-a disolva ambele Adunări de odată sau una din ele.

Actul de disolvare trebuie să conție convocațiunea alegătorilor până în două luni de zile, și a Adunărilor până în trei luni.

Regele poate amâna Adunările; ori-cum, amânarea nu poate exceda termenul de o lună, nici a fi reînviată în aceeași sesiune fără consimțământul Adunărilor. (Art. 70, 71 și 72 Belg.).

ART. 96. — Regele nu are alte puteri, de cât acele date lui prin Constituțiune. (Const. 87, 88, 91, 93, 95, 101). (Art. 78 Belg.).

CAPITOLUL III

Despre Miniștri

ART. 97. — Nu poate fi ministru de cât cel care este Român din naștere sau cel care a dobândit împământenirea. (Art. 86 Belg.).

ART. 98. — Nici un membru al familiei Regale nu poate fi ministru. (Art. 87 Belg.).

ART. 99. — Dacă miniștrii nu ar fi membri ai Adunărilor, ei pot lua parte la dezbaterile legilor, fără a avea dreptul de a vota.

La dezbaterile Adunărilor prezența cel puțin a unui ministru e necesară.

Adunările pot exige prezența miniștrilor la deliberațiunile lor. (Const. 32, 46, 50). (Art. 88 Belg.).

ART. 100. — În nici un caz ordinul verbal sau în scris al Regelui nu poate apăra pe un ministru de răspundere. (Const. 92). (Art. 89 Belg.).

ART. 101. — Fiecare din ambele Adunări, precum și Regele au dreptul de a acuza pe miniștri și a-i trimite 'nainte Inaltei Curți de Casațiune și justiție, care singură în secțiuni unite este în drept a-i judeca, afară de cele ce se vor statua prin legi în ceea-ce privește exercițiul acțiunii civile a părții lezate și în ceea-ce privește crimele și delictele comise de miniștri, afară de exercițiul funcțiunii lor.

Punerea sub acuzațiune a miniștrilor nu se poate rosti de cât prin majoritate de două treimi a membrilor de față. (Const. 40, 45, 84, 91, 128).

O lege prezentată la cea dintâi sesiune va determina cazurile de responsabilitate, pedepsele aplicabile miniștrilor și modul de urmărire în contra lor, atât în privirea acuzațiunii admise de Reprezentațiunea națională, cât și în privirea urmăririi din partea părților lezate. (L. 2 Mai 1879).

Acuzațiunea pornită de Reprezentațiunea națională contra miniștrilor se va susține de ea însăși. (30 L. din 2 Mai 1879).

Urmărirea pornită de Rege se va face prin ministerul public. (P. 104.) (Art. 90 Belg.).

ART. 102. — Până se va face legea prevăzută în articolul precedent, Inalta Curte de Casațiune și justiție are puterea de a caracteriza delictul și de a determina pedeapsa. (Cas. 42, 68. — L. din 2 Maiu 1879).

Pedeapsa nu va putea fi mai mare de cât detențiunea, fără prejudiciul cazurilor anume prevăzute de legile penale. (P. 104. — 2, 3. L. 2 Maiu 1879). (Art. 134 Belg.).

ART. 103. — Regele nu poate să ierte sau să micșoreze pe-

deapsa hotărâtă miniștrilor de către Inalta Curte de Casațiune și de justiție, de cât numai după cererea Adunării cari i-ar fi pus în acuzațiune. (Const. 93 § 5). (Art. 91 Belg.).

CAPITOLUL IV

Despre puterea judecătorească

ART. 104. — Nici o jurisdicțiune nu se poate înființa, de cât numai în puterea unei anume legi.

Comisiuni și tribunale extraordinare nu se pot crea sub nici un fel de numire și sub nici un fel de cuvânt.

Pentru întreg Statul Român este o singură Curte de Casațiune. (Cas. I. — L. 30 Mart. 1886). (Art. 94 și 95 Belg.).

ART. 105. — (*Mod. L. 8 Iun. 1884*). Juriul este statornicit în toate materiile criminale și pentru delictele politice și de presă. Acțiunea pentru daune înterese rezultând din fapte și delict de presă, nu se poate intenta de cât înaintea aceleiași jurisdicțiuni. Numai comisiunea juraților va judeca și pronunța asupra cuantumului lor. (Const. 5. — P. 47, 77, 181, 193, 299, 398. — Pr. P. 226. — 26, ur. L. 13 April 1862. — L. 30 Dec. 1876). (Art. 98 Belg.).

CAPITOLUL V

Despre instituțiunile județene și comunale

ART. 106. — Instituțiunile județene și comunale sunt regulate de legi. (Const. 38. — L. 2 Apr. 1864. — 36 ur. L. 9 Mart. 1880. — L. 7 Mai 1887). (Art. 168 al. 1 Belg.).

ART. 107. — Aceste legi vor avea de bază descentralizarea administrativă mai complectă, și independența comunală. (Art. 108 al. 2 Belg.).

TITLUL IV

Despre Finanțe

ART. 108. — Ori-ce impozit este așezat numai în folosul Statului, județului sau comunei. (Const. 109), (Art. 113 Belg.).

ART. 109. — Nici un impozit al Statului nu se poate stabili și percepe, de cât numai în puterea unei legi. (Const. 32, 108). (Art. 110 al. 1 Belg.).

ART. 110. — Nici o sarcină, nici un impozit județian, nu se poate așeza de cât cu învoirea consiliului județian.

Nici o sarcină, nici un impozit comunal nu se poate pune, de cât cu consimțământul consiliului comunal.

Impozitele votate de consiliile județene și comunale trebuie să primească confirmarea puterii legiuitoare și întărirea Regelui. (Const. 32, 108—71 § 1, L. 2 Apr. 1864.—42 § 1, 43 § 1, L. 7 Maiu 1887). (Art. 110, al. 2, 3 și 4 Belg.).

ART. 111. — Nu se pot statornici privilegii în materii de impozit. (Const. 10).

Nici o excepțiune sau micșorare de impozit nu se poate statornici de cât printr'o lege. (Const. 32, 110). (Art. 12 Belg.).

ART. 112. — Nici un fond pentru pensuni, sau gratificațiuni în sarcina tezaurului public, nu se poate acorda de cât în virtutea unei legi. (25, L. 10 Maiu 1890). (Art. 114 Belg.).

ART. 113. — În fiecare an Adunarea deputaților încheie socotelile și votează bugetul.

Toate veniturile sau cheltuelile Statului trebuie trecute în buget și în socoteli.

Bugetul se va prezenta totdeauna cu un an înainte de punerea lui în aplicare Adunării deputaților și nu va fi definitiv de cât după ce se va vota de dânsa și sancționa de Rege.

Dacă bugetul nu se votează în timp util, puterea executivă va îndestula serviciile publice după bugetul anului precedent, fără a putea merge cu acel buget mai mult de un an, peste anul pentru care a fost votat. (Const. 33.—3 ur. L. 14 Apr. 1864). (Art. 115 Belg.).

ART. 114. — Regularea definitivă a socotelilor trebuie să fie prezentată Adunării cel mai târziu în termen de doi ani, de la încheierea fiecărui exercițiu. (60, ur. L. 14 Apr. 1864).

ART. 115. — Legile de finanțe se publică în *Monitorul Oficial*, ca și celelalte legi și regulamente de administrațiune publică. (Const. 32, 93, 126).

ART. 116. — Pentru toată România este o singură Curte de Compturi. (L. 24 Ianuarie 1864).

ART. 117. — Diferitele fonduri provenite până acum din case speciale și de care guvernul dispune sub diferite titluri, trebuie să fie cuprinse în bugetul general al veniturilor Statului.

TITLUL V

Despre puterea armată

ART. 118. — (*Mod. L. 8 Iun. 1884*). Tot Românul face parte din unul din elementele puterii armate, conform legilor speciale. (L. 16 Iul. 1868.—L. 5 Mart. 1876.—67, 68 L. 9 Mart. 1880).

ART. 119. — Militarilor nu se pot lua građurile, onorurile și pensiunile de cât numai în virtutea unei sentințe judecătorești și în cazurile determinate de lege. (Art. 1. L. 11 Iun. 1878—183, 185, 194, C. Just. Milit.). (Art. 124 Belg.)

ART. 120. — Contingentul armatei se votează pe fiecare an. Legea care fixează acest contingent nu poate avea tărie pe mai mult de cât pe un an. (Const. 33, 113). (Art. 119 Belg.)

ART. 121. — (*Mod. L. 8 Iun. 1884*). Garda cetățenească este și rămâne desființată.

ART. 122. — (*Mod. L. 8 Iun. 1884*). Nici o trupă străină nu va putea fi admisă în serviciul Statului, nici ocupa teritoriul României, nici trece pe el, de cât în puterea unei anume legi. (Const. 32, 93, 126). (Art. 121 Belg.)

TITLUL VI

Dispozițiuni generale

ART. 123. — Culorile României urmează a fi: Albastru, Galben și Roșu. (69 L. Mart. 1880). (Art. 125 Belg.)

ART. 124. -- Orașul București este capitala Statului român și reședința guvernului. (Art. 126 Belg.)

ART. 125. — Nici un jurământ nu se poate impune cui-va de cât în puterea unei legi, care hotărăște și formula lui. (71, L. 9 Mart. 1880). (Art. 127 Belg.)

ART. 126. — Nici o lege, nici un regulament de administrațiune generală, județeană sau comunală, nu pot fi îndatoritoare de cât după ce se publică în chipul hotărât de lege. (Const. 32, 93, 115). (Art. 129 Belg.)

ART. 127. — Constituțiunea de față nu poate fi suspendată, nici în total, nici în parte. (Art. 130 Belg.)

TITLUL VII

Despre revizuirea Constituțiunei

ART. 128. — Puterea legiuitoare are dreptul a declara că este trebuință a se supune reviziunei dispozițiunile din Constituțiune anume arătate. (Const. 90)*

După această declarațiune, citită de trei ori din 15 în 15 zile în ședință publică și primită de ambele Adunări, acestea sunt disolvate de drept și se convoacă altele în termenul prescris de articolul 95.

Adunările cele noi proced, în acord cu Regele, la modificarea punctelor supuse reviziunei.

În acest caz, Adunările nu pot delibera, dacă cel puțin două treimi a membrilor din cari se compun nu sunt prezenți, și nici o schimbare nu se poate adopta, dacă nu va întruni cel puțin două treimi ale voturilor. (Const. 40, 45, 48, 91, 101). (Art. 131 Belg.).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TITLUL VIII

Dispozițiuni tranzitorii și suplimentare

ART. 129. — Din ziua punerii în vigoare a Constituțiunei de față sunt abrogate toate dispozițiunile din legi, decrete, regulamente și alte acte, contrarii cu cele așezate de ea. (Art. 138 Belg.).

ART. 130. — Consiliul de Stat cu atribuțiuni de Contencios administrativ nu se poate reînființa.

Curtea de Casațiune se va rosti ca și în trecut asupra conflictelor de atribuțiuni.

Se va putea înființa o comisiune permanentă care nu va avea alte atribuțiuni de cât studiarea și elaborarea proiectelor de administrațiune publică.

Se vor putea înființa subsecretari de Stat. Ei vor putea lua parte la dezbaterile Corpurilor legiuitoare, sub responsabilitatea miniștrilor.

ART. 131. — (*Mod. L. 8 Iun. 1884*). Se vor face în cel mai scurt timp legi speciale privitoare la obiectele următoare:

I. Asupra descentralizării administrative ;

2. Asupra responsabilității miniștrilor și celorlalți agenți ai puterii executive; (L. 2 Mai 1879);

3. Asupra măsurilor celor mai nimerite pentru a stavili abuzul cumulului; (L. 1 Iul. 1890);

4. Asupra modificării legii pensiunilor; (L. 1 Iul. 1889. — L. 10 Mai 1890. — L. 17 Iul. 1891);

5. Asupra condițiilor de admisibilitate și de înaintare în funcțiunile administrațiunei publice;

6. Asupra dezvoltării căilor de comunicațiune;

7. Asupra exploatărei minelor și pădurilor; (L. 24 Iun. 1881);

8. Asupra fluviilor și râurilor navigabile sau flotabile.

9. Asupra organizațiunei armatei, drepturilor de înaintare, de retragere și asupra diferitelor pozițiuni ale oficerilor; (L. 17 Iul. 1868. — L. 5. Mart. 1876. — L. 11 Iunie 1878).

10. Asupra justiției militare. (L. 24 Mai 1881. — L. 6 Ian. 1884).

Se vor revizui toate codicele și legile existente, spre a se pune în armonie cu Constituțiunea de față. (Art. 139 Belg.).

ART. 132. — (*Mod. L. 8 Iun. 1884*). Pământurile foștilor clăcași, ale însurățeilor și ale locuitorilor cari au cumpărat, sau vor cumpăra în loturi mici proprietăți d'ale Statului, sunt și vor fi inalienabile, în timp de 32 ani, cu începere de la promulgarea acestei legi.

Locuitorilor însă cuprinși în raza vre-unei comune urbane, se va putea acorda prin legi speciale facultatea de a înstrăina locurile lor de casă.

Inalienabilitatea se aplică și la pământurile vândute de Stat în loturi mici, în partea României de peste Dunăre.

Schimburile de pământ contra pământ nu intră în prohibițiunea legii de față.

Schimburile pământurilor, de cari e vorba în acest articol, nu se vor putea face de cât contra altor pământuri de aceiași întindere și calitate. (Const. 20—7 L. 15 Aug. 1864—2 ur. 15 L. 7 Apr. 1899).

ART. 133. — Dispozițiunile acestei Constituțiuni se vor putea aplica prin legi speciale și în partea României de peste Dunăre, (L. 9 Martie 1880. — L. 30 Martie 1886).

ADAOS

Modificările făcute Constituției în Iulie 1917

ART. 19. — Proprietatea de orice natură precum și creanțele asupra Statului sunt sacre și inviolabile.

Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru cauză de utilitate publică legalmente constatată și după o dreaptă și prealabilă despăgubire.

Prin cauză de utilitate publică se înțelege comunicațiunea, salubritatea publică, lucrările de apărare a țării și cele de interes militar, cultural, istoric sau arheologic, de irigațiuni, căderi de apă, de secare de bâlți, de regularea cursurilor apelor, de canalizare, de împădurire sau de creare de zone de protecțiune a pădurilor, de comasare a proprietăților mici rurale sau a terenurile urbane, de înființare de așezăminte industriale arătate prin lege specială, construcțiunile de edificii publice de Stat, județe sau comune, precum și orice alte lucrări de interes public.

Aliniatele 4, 5 și 6 din art. 19 rămân.

I. Pentru cauză de utilitate națională se sporește întinderea proprietății rurale țărănești prin exproprierea terenurile cultivabile în măsura și condițiunile următoare, în scopul de a se vinde țăranilor cultivatori de pământ, cu precădere țăranilor mobilizați din această categorie, sau familiilor lor, dacă ei au murit din cauza sau în timpul războiului.

Se vor expropria în întregime :

a), Terenurile cultivabile ale Domeniului Coroanei, ale Casei Rurale și ale tuturor persoanelor morale publice sau private, fundațiuni etc., chiar când actele de fundațiune, de donațiune, testamentale sau orice alte dispozițiuni sub orice titlu, ar prevedea, direct sau prin orice fel de clauze prohibitive, neînstrăinarea lor, sau le ar fi dat o altă afecțiune specială ;

b). Proprietățile rurale, în cuprinderea lor totală, ale supușilor Statelor streine, fie că sunt streini prin origina lor, fie că au devenit streini prin căsătorie sau alt mod ;

c). Proprietățile rurale în cuprinderea lor totală, ale absenteștilor.

Din toate aceste proprietăți, ca și din proprietățile Statului—

cari de asemenea se vor vinde țăranilor cultivatori de pământ—Statul va putea rezerva pământurile cultivabile cari au o destinațiune specială sau carora li se va putea da o asemenea destinațiune specială răspunzând unui interes general.

II. Se va expropria din proprietățile rurale particulare o întindere de 2.000.000 hectare teren cultivabil. Exproprierea se va face pe temeul unei scări progresive care se va determina de legea de expropriere, scară care va începe cu proprietățile având o întindere de la 100 hectare în sus pământ cultivabil, minimum intangibil.

Intinderea proprietăților se va socoti după starea lor juridică la 15 August 1916, ținându-se însă seama de efectul succesiunilor deschise dela această dată până la promulgarea legii generale de expropriere.

În calculul acestor 2.000.000 hectare nu vor intra proprietățile cari se expropriază în întregime și cari sunt prevăzute la aliniatul I, literile *a* și *b*, ci numai dela litera *c*, în porțiunea lor cultivabilă.

Terenurile constatate petrolifere sunt excluse dela exproprierea de mai sus până la o întindere de 12.000 ha., în toată țara, cu condițiunea ca proprietarul care ar fi supus expropriării unui asemenea teren să dea o întindere egală de teren cultivabil în acelaș județ sau într'un județ limitrof.

III. Peste expropriările de terenuri prevăzute la aliniatul I literile *a*, *b* și *c* și aliniatul II, legea de expropriere va mai prevede, pentru regiunile de munte, înființarea de islazuri comunale formate prin exproprierea din proprietățile private, care nu intră în categoria de mai sus, numai a suprafeței solului trebuincios.

VI. Prețul terenurilor expropriate pentru cauză de utilitate națională se va fixa în ultima instanță de Curțile de Apel, iar plata lui se va putea face în titluri de rentă emise de Stat amortizabile și purtătoare de o dobândă de 5% pe an, socotită fiind valoarea nominală drept valoare reală.

V. Lucrările penru întocmirea legilor, generală și specială, de expropriere pentru utilitate națională vor începe de îndată. Aceste legi vor fi promulgate cel mai târziu în termen de șase luni dela liberarea teritoriului.

Legea generală de expropriere pentru cauză de utilitate na-

țională, care va desvolta principiile cuprinse în acest articol, se va vota conform ultimului aliniat al art. 128 din prezenta Constituție.

Dispozițiunile ei vor fi înscrise în acest articol din care fac de drept parte.

ART. 57. — Adunarea deputaților se compune din deputați aleși de cetățeni români, majori, prin votul universal, egal, direct și obligatoriu și cu scrutin secret, pe baza reprezentării proporționale.

Legea electorală va fixa modalitatea compunerii Camerei deputaților.

ART. 67. — Senatul se compune din senatori aleși și din senatori de drept.

Legea electorală va fixa compunerea Senatului.

Principiile din legea electorală relative la compunerea Adunării deputaților și Senatului, fiind considerate ca dispozițiuni constituționale, vor fi înscrise în aceste articole.

Aceste principii se vor vota conform aliniatului ultim al art. 128 al acestei Constituții.